

Yazı-Yorum

Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi

40. Sayı

YAZI - YORUM SUÇ ORTAKLARI

Genel Yayın Yönetmeni

Zeynep Eşin

Yayın Kurulu

İlknur Demir

Figen Şahin

Editör

Didem Dilmen

Çizer

Şaranur Yaşar

İlknur Demir

Zeynep Eşin

Gönül Malat

Handan Kılıç

Cansu Selçuk Çağlar

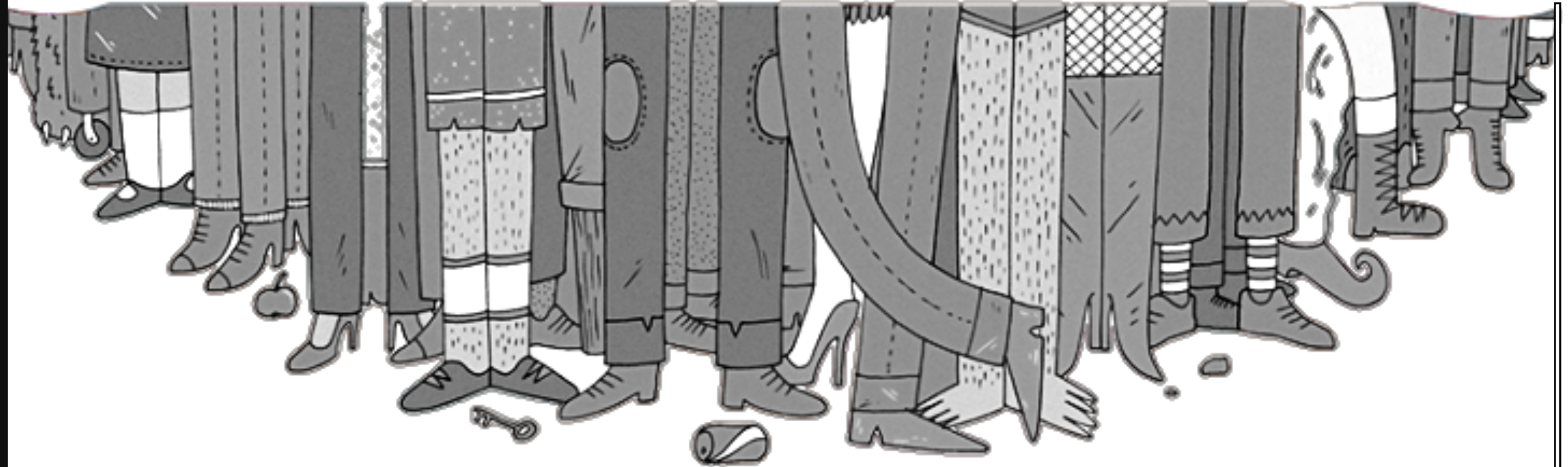
Didem Dilmen

Ayhan Ün

Aslı Esmâ Karaca

Nuray Narbay

Umut Kaygısız

YAZI-YORUMDAKİLER

Dosya İnceleme & Deneme

Zeynep Eşin
Mutlak Aşırılık Distopik Edebiyat

Gönül Malat
Beni Asla Bırakma/ Kazuo Ishiguro

Cansu Selçuk Çağlar
Iskallı Karnaval-Hayda/Kerem Işık

Aslı Esmâ Karaca
Kan Fışkırması

Handan Kılıç
Körlük

Umut Kaygısız
The Lobster

Röportaj

İlknur Demir-Gülayşe Koçak

Öykü & Deneme

Ayhan Ün-Ütopyasız Canlar
Nuray Narbay-Soyut Sanat
Neşe Tezcan-Zümrüt Küpeler

Şiir & Atanöl

Ceren Gülüm Şahin
Kabuğuna Çekilen Dileklerim

İ.Usame Yördem
Dön Erken

Meltem Kaysuk
Yeniden Yaşayacağım

Esra Aydan
Simurg'un Sesi

Melek Atalar Kızıldağ
Koşuyorum

Mutlak Aşırılık Distopik Edebiyat

Zeynep Eşin

Distopik Edebiyat, insan zihninin ve insan doğasının en karanlık yönlerini araştırır. "Her şeyin mümkün olduğu kadar kötü olduğu hayali bir yer veya durum"dur distopya. Bu konudaki en doğru tanımlama, bir distopyanın çoğu zaman, yöneticilerin toplumun yönetimini ve yasalarını mükemmel bir toplum için düzen, eşitlik ve itaat gibi iyi nitelikler etrafında düzenlemesi ve bu nitelikleri kendi çıkarları doğrultusunda ele almasının bir sonucu olduğunu fark ettirmesidir. Mutlak Aşırılık Distopik Edebiyat, kurgu olsa da, kendi geçmişimizi, bugünümüzü ve geleceğimizi ürkütücü bir şekilde yansıtabilir. Distopik Edebiyat, insanın hemcinslerine karşı insanlık dışılığını anlamak için en iyi türlerden biridir.

İlk olarak, distopyanın yang'ına karşı yin olan ütopya kavramı vardı ve bu türde ilk eser, 1516'da Ütopya'yı yazan Sir Thomas More'un kaleminden çıkmıştı. İronik olarak, More'un ütopyaların varlığı konusunda ciddi çekinceleri vardı. (Kelimenin kendisi, Yunanca u-topos ("yer yok") ve ayrıca eu-topos ("iyi yer") kelimesinden türetilmiş bir kelime oyunu da olabilir.) "İyi bir yer," ve "olmayan yer" anlamlarının birleşmesi sonucu var olamayacak kadar iyi bir yer olarak tanımlanabilen bir yerse ütopya, distopya için kesinlikle var olmak istemediğimiz bir yerdir diyebiliriz.

Distopik Edebiyatta Merkez Tema

Distopik edebiyat, yazarların okuyucularına derin anlamlar yüklerken, alternatif gerçeklikler yaratmalarına da izin veren ortak ve merkezi temalara sahip özelliklerden oluşur. İşte Distopik edebiyatın ana temalardan bazıları:

Hükümet kontrolü: Distopik eserler genellikle baskıcı totaliterlikten şiddetli anarşiye kadar hükümet yönetimi açısından aşırılıkları yansıtır.

Çevresel yıkım: Distopik hikâyeler tipik olarak, genellikle savaş ve silahların bir sonucu olarak, yaşamın yıkımını ve yaşanmaz bir manzarayı yansıtan "kıyamet" ortamlarında kurulur.

Teknolojik kontrol: Distopik eserler genellikle insan kontrolünden çıkan ve otoriter korku uyandıran bilim ve teknolojideki gelişmeleri yansıtır.

Hayatta kalma: Distopik edebiyattaki karakterler, baskıcı veya şiddet içeren toplumlar nedeniyle genellikle kendi hayatta kalma çabalarına bırakılır.

Bireyciliğin kaybı: Distopik edebiyat, genellikle bireysel özgürlük ve ifade pahasına toplumun ihtiyaçlarını ve uyumluluğunu vurgular.

Bu özelliklerini göz önüne aldığımızda distopyayı kısaca; "her şeyin nahoş veya kötü olduğu, tipik olarak totaliter veya çevresel olarak bozulmuş olduğu, hayali bir yer veya durum" olarak tanımlayabiliriz.

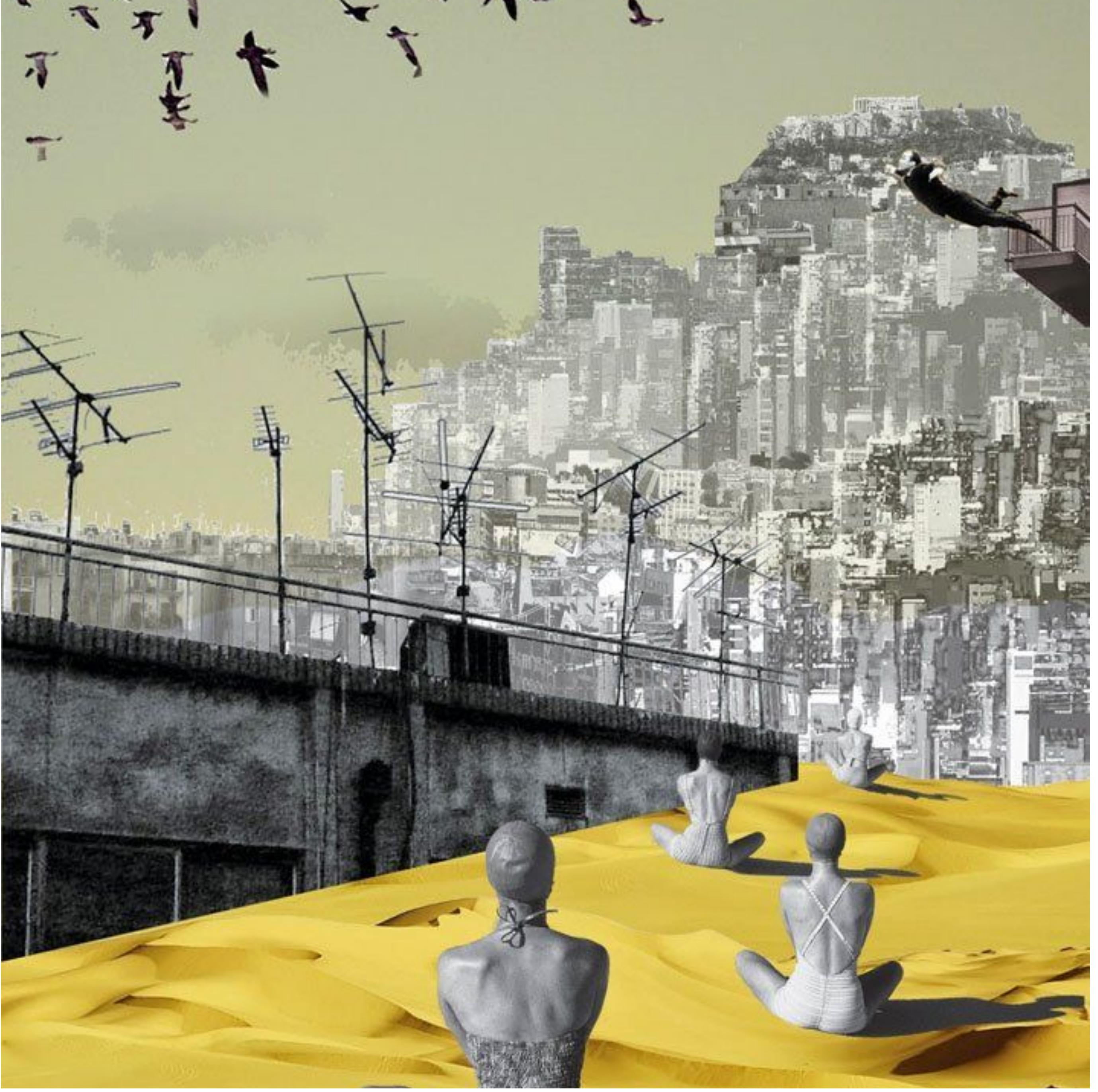
Orwell'in 1984'ü ve Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünyası ki her ikisi de bir dünya savaşının gölgesinde yazılmıştır ve her ikisi de daha karanlık bir gelecek öngörür. Kabul etmek gerekir ki, bu iki Distopik romandaki dünyalar büyük ölçüde farklıdır ve Orwell ile Huxley'nin korktuğu etkiler aynı değildir. Orwell, korktuğumuz şeyin bizi mahvedeceğinden korkuyordu. Huxley ise arzumuzun bizi mahvedeceğinden korkuyordu."

Ancak, bu farklılığa rağmen, türün sahnesi artık hazırды. Bu erken Distopik kurgu ürünlerinde, gelecekteki örneklerinin de devam edeceğini, bu temaların, siyasi sermaye, özgür iradenin anlamı ve belki de en önemlisi, devlet korkusu ve hükümetin kontrolsüz gücü olacağını görebiliyorduk.

Dönemin Önde Gelen Distopik Kurguları

Siyasi olaylar, savaşın sonunda ortaya çıkan Distopik temaların çoğunu üstlendi. II. Dünya Savaşı, III. Dünya Savaşı ve kıyamet olasılığını körükledi. Apokaliptik kurgu ile Distopik kurgu arasında bir ayırım yapmak mümkündür ancak çökmekte olan toplumlar ve onların hükümetleri söz konusu olduğunda her iki kurgu arasında bir miktar kesişme olduğunu da görürüz.

Savaşa tanık olduktan sonra, yazarlar özellikle totaliter hükümetlerin sanatı düzenleme yetenekleriyle ilgilenmeye başladılar. En popüler örneklerden biri, kitapların yakıldığı bir geleceğin olasılığını son derece canlı bir şekilde gözlerimizin önüne seren Ray Bradbury'nin Fahrenheit 451'i olmaya devam ediyor. (Bugün Fahrenheit 451, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki birçok okulda yasaklanmıştır ve bu nedenle Distopik eserlerin, gerçek hayatın sağlam bir ironisi olmadığını söyleyemeyiz.)

Bu arada, bu süre zarfında yazarların artan teknoloji ile ilgili şüpheleri ortaya çıktı. Bu süre zarfında ortaya çıkan önemli teknolojik gelişmeler şunlardı:

Turing testinin başlangıcı (bilgisayarlarda zekâ testi)

Sputnik I'in yaratılması

İlk kişisel bilgisayarın icadı

Distopya ve Bilim Kurgu Türleri Arasındaki Fark

Distopya ve bilim kurgu türleri arasında çok sayıda benzerlik vardır. Bununla birlikte, aralarında bazı ayrımlar da söz konusudur elbette. Bilim kurgu, tipik olarak gelecekte geçer ve genellikle fantezi unsurlar içerir. Örneğin, zaman yolculuğu, uzay yolculuğu, uzaylıların varlığı, duyarlı yapay zekâ gibi. Bilim kurgu türünde her şey "mümkün"dür.

Distopya, bir tür olarak, genellikle fantezi unsurları olmadan "gerçeklik" üzerine kuruludur. Ek olarak, Distopik edebiyat tipik olarak toplumda bir uyum eksikliğini yansıtır ve politik, kültürel ve/veya sosyal çarpıklıkları ortaya çıkarır. Bilimkurgu edebiyatı, mutlaka bu tür kıyamet tahminleriyle bitmez. Bununla birlikte, birçok edebiyat eseri, Distopik ve bilim kurgu unsurlarını ve temalarını ustaca birleştirir.

Günümüzün Distopik kurgu mahsullerinde, risklerin her zamankinden daha büyük olduğunu görüyoruz. Gururlu bir geleneği sürdürerek, distopya tanımı haklı çıkartılmaya çalışılıyor: "Mümkün olan en kötü dünya." Ancak bu konudaki hemen her eserin okura sunduğu şey; "Böyle bir dünyanın düzeltilebileceğine dair kısa ve parlak bir inançtır." Son zamanlarda, 1984 ve Cesur Yeni Dünya gibi kitapların satışlarının yeniden canlanması, geniş bir kitlenin bu türe yönelmeye devam ettiğini gösteriyor.

Ayhan Ün

Ütopyasız Canlar

“Bundan böyle tek söz edersem ne olayım. Neyi nasıl istiyorsanız öyle yapın. Daha da karışmıyorum...” klişe söylemin patent sahipleri olarak anneler akla düşebilir. Öte yandan bu feverana tutunmuş serzenişin bir egonun kendini güvenceye alması eyleminden ibaret olabileceği varsayımı da budalaca olurdu doğrusu. “Bu da ne şimdi! Hiçbir şey anlamıyorum...” Anlamadığını ileri sürerek sorumluluktan bir nebze olsun kendini sıyrabileceğine inanan çılgınlar, ütopyasız canlar...

Emeklilik tüm benliğiyle boyun eğmişler için kıyamet gününün ta kendisi olmalı. Ceketiyile bile kırk yıllık emeğini yansıtır sevimli Sam Amca; heyecanla sarmalanmıştır çünkü bugün emekliliğinin ilk günüdür ve buruk olduğu kadar sönük bir emeklilik kutlaması üzerine hüznün çökmüştür donuk gözlerine. Emekliyim işte, diye pırpır ediyordur yüreği. Bunca yıl çalışmak zorunda olmamak için çalışmıştır, herkes gibi ve uzun değil, birkaç gün geçmeden, farkında olmaksızın çalışmayı taklit eder ödül olarak hak kazandığı boş zamanlarında, çünkü bir tek çalışmakla mutlu olmayı öğrenmiştir, öyle öğretilmiştir ona, herkese öğretildiği gibi. Kırk yılını adamıştır mesleğine, iş hayatına. Sorsanız işindeki ilk günlerini dün gibi hatırlıyordur ve jübilesini yaptığı camiada onun gibisinin olmadığını da ileri sürecektir zoraki bir gururla ama gaddardır işte zaman.

Meslektaşları nesil atladıkça sarılmıştı o da bir zamanlar ufak oyunlara, entrikalara alet olmak bir yana, sabahlara dek uykusuz gecelerde, uyku ile uyanıklık arasında kurmuştu tuzakları, fitil olmuştu burnu havadaki yenilikçi yönlerini saklamayanlara. Beceriksiz bir tutumla saklamaya çabaladığı geleneksel yönleriye her tür yenilikçi yaklaşımı birer düşmana dönüştürmüştü. Şimdiyse ütopyasından uzaklaştığı ölçüde bir distopya içerisine çekilmiş hissediyor...

Kimi yaklaşımlar öğretilmemiştir (kendiliğinden gelişmişler); doğaya hükmedebilmek için düşünmenin zorunluluğu savı gibidir bu, oysa iş hayatı kavramları dönüştürmekte pek bir ustadır ve doğaya hükmedebilme kaygısı -hayatta kalma istenci- zamanla yerini işini kaybetme korkusuna veya daha iyi koşullarda bir yaşam için fırsatları kollamaya devretmiştir. Çabalamadan, kaygıdan arındırılmış bir yaşama kavuşma arzusunun kaynağında yatan “çocukluğa geri dönüş” hasreti olmalı. Bugün hangimiz çocukluğunu özlemle anmaz? Nostaljidir büyümlü sözcük, oysa hasreti çekilen özgürlüktür esasen. Çalışmadan yaşamını sürdürebilme hayali daha iyi koşullardaki bir yaşamla yer değiştirdiğinde insan doğuştan gelen istencinden, ütopyasından da oluyordur ve ütopyasından kopmuşun aptallaşmak dışında bir yolu da kalmamıştır. Çalışma hayatında rakip sınıfına dâhil edilmişlerle girilen bir iktidar mücadelesi ister istemez köreltir gözü dönmüş olanını çünkü çağın donanımları arasında bulunmayan yetilerini parlatabilmek için gücü ölçüsünde emirler yağdırır sağa sola, desteksiz bir bilmişlikle; bir orman adamına yaraşır tutumdaki küçük burjuvanın sözcülüğünü üstlenmiş hükmedilen gibi.

Durağanlaşmış zihninin sergilediği, insan mayasıyla çelişen tutumları tartmaya başladığı o ender anlardaysa günah çıkarma ayinine çeviriveriyordur mabedini. Dürüstlükten dem vuramayacağına göre, aslında rafine bir insan olduğunu kanıtlama gereği duyarak aciz bir tutumla süsler acınası durumunu: gece geç saatlerde viskisini yudumlarken caz dinliyordur ve tüm bu anlam verilemez özel ayrıntıları dillendirirken akli halen izlediği yarışma programına kayar. Hafızanın yanıltılamaz oluşu dahi yalanlar düzmesine mani olamıyordur ve bileğini bükemeyecekleriyse yalayıp yutar, yeter ki konumundan edilmesin zavallı, düzenin ve zamanın oyununa gelmiş olan.

Çalışan (emeği sömürülendir kastedilen), işin momenti olan hıza kendini kaptırarak özgürlükçü yönünü besliyordur istem dışı olarak. İvedilik, vahim kritiklik gibisi sözcükler leziz birer aperiatife dönüşmüştür telaşla çırpınan tin için ama bu istençdışı eğilimiyle tam da burjuvanın başlıca araçları arasında bulunan sömürülmeye hizmet ettiğinden bihaberdir. Verimsiz çalışma zevke dönüşmüştür ve ne hikmetse zihnin bu tür bir çalışmaya verdiği tepki asık bir surattır çoğunlukla. Endüstrileşmenin gülümsemesi de bu olsa gerek. Ofis veya atölyelerin birer huzurevi sessizliğine bürünmesinin önüne geçmek için (reaksiyonun ideolojiye dönüşmesi) burjuva tekrar elini uzatır işte: meslektaşlarla iş yemekleri, hizmetinin sekseninci yılı anısına takdim edilen yaka rozetleri... Vahşi kapitalizmi şekillendiren toplumlarda (oyun kurucu-hükmeden) geliştirilen mutluluk kavramı tüketimle beslenir, ancak takipçi coğrafyalarda bu yönelim birkaç markayla kısıtlıdır doğal olarak. Hoppidi marka ayakkabılarla gıcırdayan koridorlar, cırt diye fermuarı çekilen, barkodu göz alan Şopurt marka montlar süsler aldanmaya her daim hazır ve aç benlikleri. Bununla da yetinilmiyordur üstelik: tüketim malları üzerine gevezelikler yürür gider... Bu tür tüketimlerden burjuva yeniden besleniyordur üstelik. Etiket seyahatler uğruna çekilen krediler, çalışmanın sürekliliğini de sağlıyordur nihayetinde. Çizilen bu portrede beliren en çarpıcı farksa; vahşi kapitalist sistemin borazanı, hüküm sürdüğü coğrafya çalışarak üretirken alt yüklenicisi konumundaki takipçi toplumlar emek rolünü üstlenip tüketmekle yetiniyorlardır, çünkü budur onlara biçilen rol.

Uygarlığa bir tek çalışmakla ulaşılabileceği bir gerçektir (tam olarak bu savunmayla karşımıza çıkacaktır antitez), oysa kurulmuş olan döngü uygarlığın kapitalist toplumlarda şekillenmesini sağlarken, takipçi coğrafyaları (bilgi toplumlarını taklit edenler) emeği karşısında ithal mallara ve yine ithal düşüncelere boğmaktadır. Aşağılanmış olanın saldırgan bir tutuma bürünmesi gibidir artık emekliliği gözleyenin yaklaşımı; düzleminden sapmış olan o kendini muhafaza etme güdüsü, yıkıcılığı da beraberinde getiriyordur. Ütopya distopyaya dönüşüyordur, üstelik bir tek zihinlerde değil, dış dünyanın kendisinde de. Bu noktadan sonra hiçbir çirkinlik yadırganmayacaktır; insanların birbirlerine olan yaklaşımları doğaya karşı da aynı ölçüde şekil bulur: yağmaysa yağma, saygıysa saygı. Ancak çark dönüşünü sürdürüyordur işte kararlılıkla; aptallaştığı ölçüde, lükse olan düşkünlüğünün de ardı arkası kesilmez kitlenin. Dipsiz bir boşlukta bir birey ve çareyi otomobilin modelini yükseltmekte buluyordur kuşkusuz.

Benliğini muhafaza etme telkiniyle yola çıkmış olanın yola getirilmiş düzlemidir bugünün evrensel sistemi. Hayatta kalabilme endişesi sönmedikçe, sistemin zincirleri tarafından çekip çevrilmeniz dışında yolunuz da bulunmamaktadır. Özgeçmişinizde yer alan hobileriniz de ne ölçüde ve hangi alanlarda sömürülebileceğinizin ipuçlarıdır âdeta.

İnsanlığa ayırım gözetmeksizin iyi yaşam koşulları sağlayan bir sistemdir ayakta kalabilecek olan ancak vahşi kapitalizmin yarattığı kitle kültürü, ağız sulandıran meyvelerinden olan zombileri nasıl yok edebileceğinizi salık verirken dahi bir ölçüde kendi ürünü olan kitle kültürünün yok edilmesi lüzumunu da fısıldar. Üstelik açıkça taahhüt de etmektedir: Zombi öldüren hiçbir şekilde hesaba çekilmeyecektir (burada kitle kültürü kast edilmektedir haliyle). Kraldan daha kralcı bir tutum takınmaya başlamış olan hükmedilen öyle görünüyor ki yağmacı yönüyle hükmedenin gözünü korkutmaya başlamıştır. Hükmeden de tayin ettiği yolun kurbanı olma yolunda ilerliyordur: Distopya. Ama hükmeden için acı bir tecrübeye dönüşmüştür bu farkındalık; zombiliği ortadan kaldıracı aydınlık güç içine kapanıp uzaklaşmış, elini eteğini çekmiştir. Genç nesillerin umursamaz tavırları bir yana, toplumun genel mizacını yansıtan bu söyleme entelektüellerin de sığınmış olması da anlaşılabilir bir durumdur: “Bundan böyle tek söz edersem ne olayım. Neyi nasıl istiyorsanız öyle yapın. Daha da karışmıyorum...”

Dünya dönerken onu hep ayakta karşıladım.

İçindeyken bile yine de dışındaymış gibi, böyle davranarak.

Nedense hep öptüğünü düşünüyorum, ilerledikçe bir yerden, bir başka yere.

Sanki üzerimdeki bu dağınık yaşantı, senin değilmiş.

Baktım, kocaman bir ağızdan başkası da değilmiş zaten, bu yazgı.

Dünya dönerken onu hep ayakta alkışladım.

İçeride kaldım hep, biraz kırgın ve sanırım uzun zamandır yalnız.

Anlatıların karşısında durunca her şeyin varacağını sandım, olacak denen o kuyu da bu yüzden var, di'mi?

Belki hep eskitilen bir mecmua olurum, ellerden ellere uzatılmış; üstü gibi bir kağıdın ve buruşuk bu ten,

Bana ait şeyler arıyorum, buradasın demenin başka bir şekli bu.

Baktın, kocaman bir ağırdan başkası değilmiş bu yanığı.

Dünya dönerken, onu hep ayakta tanıştırdım.

Güzel zamanları özenle kıvrıp dilimin ucuna getirebiliyorsam ben de iyi bir yaşayanımdır.

Sonuçta, elde kalan hep anımsanan bir bozukluk ve giderek bir ucundan sararmaya başlayan bir fotoğrafın kaldıkça odaya sindirdiği yalnızlık.

Bak, kocaman bir sözcük gibi duruyor ağzının kenarında fırlatılmak için bekleyen şefkat; bu ağırlıktan da bu ağır olmaktan da nefret ediyorum ey yargı!

Nedense artık, öldüğünü düşünüyorum.

Dünya dönerken, onu hep aynı ayaklarla takıştırdım, aynı yerde durdukça orada kalacağımı sanarak.

Gülayşe Koçak | Röportaj

Moderatör | İlknur Demir

Yazarın ilk romanı, "Çifte Kapıların Ötesi" 1993'te; ikinci romanı "Gözlerindeki Şu Hüznü Gidermek İçin Ne Yapmalı?" ise 1997'de yayımlandı. Üçüncü romanı "Topaç" 2002 yılında, Şubat 2012'de ise dördüncü romanı "Siyah Koku" yayımlandı. Denemedi Demeyin, Fare ve Lasi'nin Maceraları ve Yaratıcı Yazmanın Hazzı adlı kitapları da bulunan Koçak'ın, ayrıca çeşitli sosyal bilim sahalarında kitap ve makale çevirileri ile çeşitli dergilerde yayımlanmış deneme, makale ve kitap tanıtım yazıları bulunmaktadır. Yazar canlı hakları, toprak ana hakları, çevre meseleleri, biz ve öteki meseleleri, azınlıklar, toplumsal cinsiyet konularıyla ilgilenmektedir. İki oğlu olan Koçak, halen İstanbul'da yaşıyor, yazıyor, ders veriyor, piyano çalıyor ve çok-sesli korolarda söylüyor.

Yazı-Yorum Dergi olarak bu sayımızı distopya temasına ayırdık. Bu bağlamda, "Topaç" ve "Siyah Koku" adlı iki distopik eseri edebiyatımızla buluşturan yazar Gülayşe Koçak ile Topaç adlı eserinden yola çıkarak distopya hakkında bir söyleşi yaptık. Keyifli okumalar diliyoruz.

Farklı toplumlardan beslenen ilginç bir yaşam yolculuğunuz var. Bu yolculuktan söz ederek başlayalım isterseniz söyleşimize.

Babamın görevi nedeniyle New York'ta doğmuşum; çocukluğum ve genç kızlığım taşınmalarla geçti: Habeşistan'da, Danimarka'da, Almanya'da yaşadım.

Zihinsel yolculuklarımı kastediyorsanız, renkli geçtiğini söyleyebilirim. Hayat zaten yollarda olmak, farklı aidiyetlere bürünmek demek. Kişinin kendini "yabancı", "öteki", "azınlık" hissetmesini çok iyi bilirim. Örneğin, yedi yıl okuluna gittiğim Danimarka'daki katolik manastırında tek "gayri-hristiyan" öğrenci bendim. Belki de bu dışlanma hissidir, azınlıklar, ayrımcılık ve "öteki" meseleleri konusundaki duyarlılığımın temeli. Bugün uyrukkörü, irkkörü, renkkörü, dinkörü, sınıfkörü, statükörü, etnisitekörüyüm.

Karşılaştığımız her yeni insan bir dünya; her birimiz zaten sürekli yolculuk yapıyoruz. Ama alıştığımızdan çok farklı olduğu için bir dünyanın yanibaşından mı geçip gidiyoruz, yoksa oraya uğrayıp bize açacaklarını -bize belki aykırı gelse bile- tanımaya değer mi görüyoruz; farkı yaratan, bu. Bazen de bir bakarız, kısa süreliğine uğramaya niyetlendiğimiz bir kent, sığınabileceğimiz en sıcak limana dönüşmüş.

Ya edebiyat yolculuğu? Nasıl başladı bu yol hikâyesi? Nedir Gülayşe Koçak'ı yazmaya iten nedenler?

Yazmaktan çocukluğumda da hoşlanırdım. Bir dönem gördüğüm bir psikiyatrin teşvikiyle, duygu ve düşüncelerimi kâğıda dökmeye başladım. Derken psikiyatrimin beni yönlendirdiği bir akupunkturcu kadın, tuhaf kişiliğiyle bana ilk romanım için ilham kaynağı oldu: Fakat yazdıkça bu kadın ilginçliğini yitirmeye başladı, başka meseleler ön plana çıktı; hikâye bambaşka kurgulara evrilip beni peşi sıra sürüklüyordu. İlk romanım "Çifte Kapıların Ötesi", böyle çıktı ortaya.

Dünya edebiyatında örneklerini görmeye alışkın olsak bile, bizim edebiyatımızda az rastladığımız distopya türünde eserleriniz var. Neden distopya?

Topaç'ı yazarken "distopya" kavramı aklımda bile yoktu. 1998'de yazmaya başlamıştım romanı; o yıllarda her akşam televizyon haberlerinde terör, ele geçirilen silahlar, öldürülmüş insan cesetleriyle karşılaşıyorduk; evlerde çocuklar bu manzaralar eşliğinde akşam yemeğini yiyorlardı. Şiddetin bu kanıksanma hali beni dehşete düşürüyordu. Ülke bu şekilde duyarsızlaşmaya, yabancılaşımaya devam ederse, 2050'de nasıl bir manzarayla karşılaşırız? Nitekim bugün de çoğumuz, ancak kendi görüşümüzü yansıtan haber kaynaklarını izliyor, ancak benzerlerimizle görüşüyoruz. Karşıt görüştekileri gerçek bir anlama ve empati güdüsüyle dinlemiyoruz. Topaç'ı yazarken, çocukların yapılan her zulüm, her haksızlık karşısında sarsıldığı, başkasının acısını hissedebildiği duyarlı bir toplum tahayyül ediyordum. Topaç bu yüzden bu kadar sert bir roman.

Kitap basıldıktan sonra Topaç'ı "kara ütopya" olarak da, bilimkurgu olarak da tanımlayanlar oldu, oysa bana göre yazdıklarım bilimkurgu değil, bana çok gerçek, çok mümkün gibi görünüyordu. Yazmaya girişince öyle çok şeyi öngörebiliyor ki insan! Gezi olaylarını bile 15 yıl öncesinden aynıyle tarif etmişim Topaç'ta!

Diğer distopyam Siyah Koku da farklı değil; dilerim oradaki kehanetlerim gerçek olmasın! Azalan su ve gıda kaynakları; plastikleşmiş hormonlu GDO yiyeceklerimiz ve kendi plastikleşmemiz; şiddet, ötekileştirme, göçler, askerlik... Gaddar bir devletin yapabileceği korkunçluklar... Aşk-sevgi anlayışımızın uğradığı dramatik değişim...

Gelişen ve her geçen gün değişen teknolojik yapıyla birlikte otoritenin de aynı hızla arttığı yönetim biçimlerine doğru evrilen toplumun bir getirisi diyebilir miyiz distopik eserler için? Bu açıdan baktığımızda aslında var olmayan bir dünyada, gerçekleşmesinden korktuğumuz yeni bir yaşam modeline doğru yol aldığımızı hatırlatma kaygısı olabilir mi yazarı bu türde eser vermeye iten güç? Bir tür uyarı mıdır distopik eserler?

Uyarıcı yanı olabilir distopyanın. Ama yazar olarak, galiba korku ve kaygılarımızın üstüne üstüne gitmek iyi geliyor bize. Örneğin, Topaç'ta olaylar; insanların had safhada yabancılaştığı, duyarsızlaştığı, kamplaştığı bir toplumda geçiyor. Yazarken, olayları karikatürize etme boyutunda abartırken tuhaf bir haz duyuyor, hatta eğleniyorsunuz!

Otoriter-popülist rejimlerin güç kazanması distopyayı belki besliyordur, ama unutmayalım ki bunlar olmadan da hayatlarımız çeşitli cenderelere sıkışabilir. İlişkilerimiz, ailemiz, mahallemiz, iş ortamımız, değiştirmeyi başaramadığımız huylarımız...

Belki de sıkışmışlıklarımızla dalga geçmek, onları ciddiye almaktan kısa süreliğine de olsa kurtulmak, yaşadıklarımızı anlamlandırmak için distopyaya yöneliyoruz. İşlerin iyicene beter olduğu bir dünyaya, başka bir "ân"a geçiş yaparak belki de yüzleşmeye çalışıyoruz.

"Topaç" adlı eseriniz birçok izleği bir arada barındıran bir distopik roman. İlginç bir kurgu, güçlü karakterler ve sağlam bir dil var. Kurgusal metinlerde, dil, karakter, kurgu birlikte yol alsaydı bile, bazen biri diğerinin önüne geçebiliyor. Bu açıdan baktığımızda bu üç olgudan hangisidir sizin için öncelikli olan?

Ben insanların iç dünyalarını deşmeyi seviyorum. Karakterlerimizi elbet önemsemek gerekir. Yine de, bana göre karakter, kurgu, vs., bunlar kategorik, yapay ayrımlar.

Yarattığım her karakter kaçınılmaz olarak kurgu için bir ilham kıvılcımı çaktıracaktır. İngilizce "metin" anlamındaki "text", Latince "dokumak" anlamına gelen "texere" fiilinden türemiş. Elimizdeki yünlerle, ipliklerle bir tekstil, bir metin dokuruz. Tema, dil, kurgu, karakterler, ilham – bunların hepsi iç içe; birbirlerini kurgular, yaratırlar. Küçük çocuklardan farklı olarak bizler metnimizi dokurken, bilgiyi düz biçimde değil, birtakım zihinsel boşluklara, düşünüş çerçevelerine dönüştürerek aktarıyoruz. Dil, karakterler, kurgu, hatta biçim arasında çapraşık bir zihinsel diyalog süregelir.

Baştan dört dörtlük bir kurgu hazırlayıp ona sadık kalamıyorum. Bildiğim tek şey, temalarımıdır: Ne söylemek istediğimi, beni yazmaya neyin ittiğini çok iyi bilirim ama o bile bükülmez, değişmez değildir: Yolculuğun sonunda nereye varıp, okurlarıma ne söylemek istediğim konusunda bir fikrim olduğunu sanırım; karakterlerimin peşine bu bilgiyle takılır, kendimi onlara ve kararlarına teslim ederim. Fakat yazmaya başlamamla karakterlerim ve olayların gidişatı, kendi ek karakterlerini, ek temalarını yaratabilir. İşte bu, beni her zaman büyüleyen bir mucize! Oysa kontrol bende olsaydı karakterlerim kendi istedikleri gibi doğal davranamazlar, benim istediğimiz gibi davranırlardı. Kontrolü onlara teslim ettiğimde iş ilginçleşiyor; karakterlerim bağımsız ve karmaşık kişilikler olarak beni şaşırtabiliyor ve ortaya, bilinçli aklımla hiç hayal etmediğim şeyler çıkabiliyor.

Baştan kurgu hazırlamanın gereksiz olduğunu asla söylemiyorum ama bana göre kurgu, yazıya ancak belli belirsiz bir çerçeve oluşturmaya yardımcı olabilir; yazma sürecinde çok gevşek dizginlerle tutulmalı, dönüşen durumlara göre yeniden uyarlanabilmeli.

Yine Topaç'tan söz etmek istiyorum. Karakter isimleri oldukça ilginç. Canyak, Gebert gibi kişiyi öç almaya, karşısındaki kişiye acı vermeye yönlendirme potansiyeli bulunan isimler. Romandaki toplum yapısı hakkında da ipucu veren isimler bunlar. Karakterlerin isimlerinin genel olarak metinlerdeki öneminden söz edebilir misiniz?

Mutlaka her romanda isimlerin sembolik anlamları olacak, diye bir şey yok, fakat Topaç'ta, birbirinden korkan ve nefret eden bireyleri anlatıyorum. "Öcal" "Hıncal" gibi isimler ülkemizde bugün var da yarın "Gebert" "Canyak" niçin olmasın? İddialı isimler sahibini mutlak biçimde tanımlamaz elbette ki, ama kurguda fonksiyonları olabilir.

Herkesin üzerinde "Evrûnî" renk giysilerin olduğu bir toplum var romanınızda. Bu tek tiplik, aynılığı anlatmak için metinde kullanılan bir simge. Gerçekten toplumu oluşturan bireylerin hepsi bir süre sonra aynılaşıyor mu? Yoksa zamanla ayrışan, bölünen toplumda her bölünmüş grup kendi aynılığında mı yaşıyor?

Topaç, bir yabancılaşma romanı. Kendilerini yıllarca hissiz bir uykuya mahkûm etmiş toplumun hislerine yavaş yavaş yeniden kavuşmasını anlatıyorum Topaç'ta.

Evrûnî, özel olarak geliştirilmiş, kişinin başını beladan koruyacak, nötr bir renk. Renklerin simgesel anlamları bile şiddete yol açabiliyorsa, insanlar evrûnîye başvurmasın da ne yapsın?

Bugün de hepimiz kendi mahallemiz içinde hissizleştik; kendi evrûnî dilimizde konuşuyoruz. Topaç'ta mahalleler yüksek duvarlarla birbirinden ayrılıyor; bugün de en büyük meselemiz, bizi birbirimizin acısına kör ve sağır kılan kutuplaşmalar. Tek çare; zor da gelse, bize en aykırı gelen insanların mahallelerini ziyaret etmek, çapraz ilişkiler kurmak, tanış olmak, dinlemek, anlamaya çalışmak. İşte o zaman evrûnî giyinmekten de, evrûnî konuşmaktan da kurtulur, o zaman yeniden renklere kavuşuruz.

Günümüzde yazarlara ve eserlerine ulaşılabilirliği genellikle sosyal medya aracılığı ile sağlıyor okurlar. Elbette bir süzgeçten geçiyor edebi metinler ve doğruluğu tartışılır bir söylemle “iyi olanlar gelecekte kendine yer bulacaktır,” diyoruz. Ya bugün? Örneğin Gülayşe Koçak’ın distopik bir roman yazdığını üstelik iyi bir distopik roman yazdığını okur nasıl haber alacak?

Benim kitaplarım çoksatar değil, “ağırsatar.” Evet, sosyal medya galiba en önemli “yaygınlaştırıcı”: Kitap kurtları sayesinde kendim pek çok kitabın varlığını sosyal medya üzerinden öğreniyorum; okurlarım da sosyal medya üzerinden benim kitaplarımı tanıtıyorlar; öyle sağlam eleştirilere rastlıyorum ki sık sık! Sosyal medya, yazarlığım için çok değerli bir geribildirim kaynağı. Veya tabii, Yazı-yorum gibi dergiler...

Yazmak için bir meselesi olması gerekiyor yazarın diye düşünüyorum. Lafı uzatmadan sormak istiyorum. Gülayşe Koçak’ın meselesi nedir?

Ohoo, mesele çok! Her romanımın meseleleri farklı farklı, diyebilirim: Çevre felaketleri, zorunlu askerlik, çocukluk travmaları, aşkın-sevginin marazi halleri, engellilik, müzik, kürtaj, annelik, ekonomik kriz, ayrımcılık, kıskançlık, ihtiyarlık, sınıf atlama...

Yazma disiplininizden söz edebilir misiniz? Metinlerinizi yazarken olmazsa olmazlarınız var mıdır?

Çok disiplinli bir yazar sayılmam; yazmak dışında çok fazla meşgalem var. Yazın mutfak balkonunda, kışın mutfakta yazmayı severim. Kafelerde yazmaya bayılıyorum, yeter ki sigara dumanı ve yüksek volümlü müzik olmasın. Hafif, güftesiz, pek bilmediğim müzikler iyi gelir; tanıdığım, sevdiğim şarkılar dikkatimi dağıtır; örneğin, Beatles çalarken asla yazamam.

Her yazarın etkilendiği, daha doğru bir söylemle kendine yakın bulduğu yazarlar vardır. Sizin yazım yolculuğunuza eşlik eden yazarlar kimlerdir?

O kadar çok var ki! Dönem dönem de değişiyor. Şu anda ilk aklıma gelen isimler, Toni Morrison, Virginia Woolf, Vüsat O. Bener.

Son olarak yazmak isteyenler için önerileriniz nelerdir? Bu konuda verilen ilk öneri, çok okuyun olmaktadır. Çok okumak, yazmak için yeterli midir sizce? Bir yazar çok okumanın haricinde nelerden beslenmelidir?

“Çok okuyun” demek aklımın ucundan bile geçmez! Maltepe cezaevinin gardiyanlarıyla bir yıl boyunca Yaratıcı Yazma çalışması yapmıştım; çoğu, hayatında hiç kitap okumamıştı. Yazmanın korkulacak, tatsız bir etkinlik olmadığını kavradıktan sonra nasıl zevkle yazmaya başladılar, ne ilginç metinler ürettiler! Birkaçını, “Yaratıcı Yazmanın Hazzı” kitabımda paylaştım. Yılın sonunda, “hocam ne okuyabiliriz, bize kitap tavsiye edin” diye beni sıkıştırıyorlardı! İçlerinden biri, sertifikasını alırken “meğer ben yazarmışım da haberim yokmuş!” diye haykırdı! Kısacası, yazmak için illa çok okumak gerekmiyor; aksi de olabiliyor, yazmak okumanın kapısını açabiliyor. Ayrıca, yazmak yetenek işi değil; herkes yazabilir. Her birimizin yazar sesi biriciktir. Tercih ettiğimiz konular, yazış stilimiz, cümlelerimiz... Her yazar kendi gibi yazar, ama yazar!

Yazarken mükemmel bir metin üretmeye takılmayın. Önce fazla düşünmeden, kendinizi kaptırarak yazın; malzemeniz ortaya çıksın bir. Ardından, revize etme aşamasında toparlanır, cilalarsınız metninizi. İyi metinler kötü taslaklardan çıkar. Kötü kötü taslaklar yazın ki revize edecek metinleriniz çıksın ortaya.

İçinizdeki eleştirel sese kulağınızı tıkayın. Eşe dosta “yazmayı düşünüyorum” diye duyurmak yerine oturun, hemen şimdi başlayın yazmaya. İlham, yazmayı planlarken değil, yazarken gelir! Günde yarım sayfa, yılda 182 sayfa eder: Hayal gücünüzü salın gitsin, hemen!

Melek Atalar Kızıldağ

**Koşuyorum
Atonal**

*Yok olamaz dur dur, gidemezsin
Gözlerimin rengi dur, bulutlara dönemezsin
Yok alamazsın beni deli zaman, dur
Ömrüme o kurşuni renkleri süremezsin*

Koşuyorum...

Ardı arkası kesilmeyen sorular peşimdeler. Biçimsiz silüetleriyle etlerimi parçalamaya kalkışıyorlar, korkuyorum. Adımlarım hızlandıkça yan yana sıralı duran hayatın yeşilleri soluğumu takibe alıyor. Düz yolun her yanını haki, kahverengi taş parçacıkları sarmalıyor, ezip geçiyorum. Ağaçlar benimle yarışıyor. Bakmayın bana öyle diyorum. Bir kuş gelip dalına konuyor, kanma diyorum. Kuş uçuyor. Kaçışmalarına yüklediğim anlamların sıcağında eziliyorum. Güneş tam tepede, rüzgar hafif esiyor ve yüzümü yalıyor nem. Siyah eşofman takımım üstümde, ayaklarımın altındaki taşları karanlık ümidimle eziyorum. Soluğum kesiliyor. Nefessiz kalıyorum, ellerim dizlerimde, eğiliyorum ciğerlerim isyanda, ağaçlar oksijen serpmiyor sadece yüzümü izliyorlar. İnsanlar geçiyor yanımdan tanıyamıyorum. Bana bakıyorlar, ne yani ilk ağlayan ben miyim diyorum, gözlerini kaçırıyorlar. Cevabını alamadığım sorular öfkemi parçalıyor. Koşar adım geçtiğim yollarda dizili kaldırım taşları bedenimi çiziyor. Tenimden akan ter çiziklerimi yakıyor. Yaralanıyorum. Alnımdan süzülen tere gözyaşlarım eşlik ediyor. Birlikte acının valsini yapıyorlar bana inat. Biliyorum.

Soluklanıyorum...

Kulağında kulaklığım, müzik son ses yardım çılgılığında, kimseler duymuyor. Ben duyuyorum, biraz daha açıyorum sesi. Yükseldikçe koşmalarım atağa geçiyor. Sözcüklerin her damlası savruluyor dağa taş oradan sekip kalbime saplanıyor.

Acınıyorum...

Kendime acıyorum.

Kulağında haykırıyor Sezen Aksu'dan bir şarkı git, git, git....

Git-me kal ne olursun, git-me kal yalan söyledim... Söyledikçe beynime saplanıyor kelimeler kanatıyor ama kanım akmıyor. Haykırıyorum. Yalnızca ses çok yüksek, kulaklarım acıyor. Bedenim, bilinçsiz yarı bitik geceler uykusuz, ilaçlar yetmiyor. Akreple yelkovan savaşta, kimse kimseyi yakalayamıyor. Zaman dursa diyorum. Durduramıyorum.

Gitme dedikçe bağrıma saplanıyor serzenişler gideni yolundan döndüremiyorum. Acizliğin yeknesaklığında ilerliyorum. Nereye koştuğumu bilmeden umutsuzca umarsızca yakarıyorum. Bedenim yorgun dayanamıyorum. Kulağımdaki bastıramadığım öfkemi çekip fırlatıyorum. Paramparça oluyor. Ses duruyor.

Yakalanıyorum. Dizlerimin üstüne çöküyorum. Cevapsız sorular zihnimi kanatıyor. Kanayan bütün yanlarımı temize çekiyorum. Acıtan taşlara inat son kez derin nefes alıyorum. Bırakıyorum kendimi yere. Yığılıyorum...

Gönül Malat

Beni Asla Bırakma Kazuo Ishiguro

Kitap İnceleme

İktidar, öncelikle boyun eğdirilmiş bedenler yaratmayı amaçlar.
Michel Foucault

1954 yılında Nagazaki/ Japonya'da doğan yazar Kazuo Ishiguro, henüz altı yaşındayken ailesinin Britanya'ya göç etmesi nedeniyle İngiltere de büyüdü. Halen Britanya da yaşıyor. Elbette nükleer savaşın yakıcı etkilerini taşıyarak büyüdü. Ve elbette köklerinden sökülmelerinin nedeni ikinci paylaşım savaşının sonlanmasına neden olan Nagazaki'ye atılan nükleer bombaydı. A.B.D, Hiroşima'ya attığı ilk atom bombası "Little Boy" (Küçük Çocuk)'un ardından, Fat Man (Şişman Adam) adlı ikinci nükleer bombayı da Nagazaki'ye atarak bir anda yüz binlerce Japon vatandaşının ölümüne neden olmuştu. Radyasyonun etkileri ise çeşitli hastalıkların ve kanserin nedeniydi. Bunları kısaca anlatmamın nedeni dergimiz Yazı-yorum'un kırkıncı sayısını distopyaya ayırması. Bu bağlamda Nobel Ödüllü yazar Kazuo Ishiguro'nun ve ailesinin zaten gerçek hayatta distopyaların en fecilerinden birini bizzat yaşamış olmaları. Kanımca Beni Asla Bırakma bu ruh halinin ve zihninin ürünü.

Kitapta bir distopyanın yaşanıp bitmesinin (muhtemel nükleer savaş) ardından garip bir ütopya hüküm sürmeye başlıyor. Bu ütopyada klonlanan insanlar, organlarını Homo Sapiens'lerin arızalı çürümüş bedenlerine vermek için bir marul tarlasında yetiştirilir gibi yetiştirilip, besleniyorlar. Birer yedek parça hepsi! Buradaki ütopya uzun yaşam veya ölümsüzlük. Homo Sapiens'lerin kendileri için klonladıkları bu insan(sı)lar ise tamamen Androposen çağın sonucu. Daha doğrusu Kapitolosen çağın bir getirisi (olumsuz anlamda). İnsanın sürekli kendini öncelemesi ve dünyanın tek sahibi kendisiymiş gibi davranması.

Kitap karakterlerinden çok bahsetmek istemiyorum. Spoiler vermek zorunda kalacağım çünkü. Ama kitabın protagonisti Ruth'dan bahsetmeden olmaz. Her ne kadar klonlanmış olsalar da bu insan(sı)ların duyguları, fikirleri, gözlemleri ve yaşama dair bir amaçları var. Aynı zamanda "Sevgi nedir?" çok iyi biliyorlar. Ruth ise bambaşka bir özelliğe daha sahip. Empati! Hatta "Böyle birinin gözünden kendinize ilk kez baktığınızda, buz kesersiniz," cümlesinden öyle anlıyoruz ki; empatinin de empatisini yapabiliyor.

Bu gerçekten de bir ütopya. Hangi Homo Sapiens'ten böyle bir cümle duyarsınız ki? Çok az insan başkasının gözüyle kendisine bakıp buz keser açıkçası.

Burada Margaret Atwood'un isim annesi olduğu "Üstopya" dan da biraz bahsetmeliyiz kanımca. Çünkü kitabın türü aslında üstopya. Hem zamanın kullanılış tekniğinden (distopyanın yani nükleer savaşın, geçmişte yaşanıp bitmiş olması) ve hem de Atwood'un tanımıyla bazılarının ütopyasının, diğerlerinin distopyası (üstopya), olabileceğinden. İşte Beni Asla Bırakma satırlarında yakıcı ve yıkıcı distopya geride kalmış, orada üretilmiş kötülükler sonucu oluşmuş şaşkınlık verici ama muazzam kurgusuyla sıra dışı bir ütopya var. Yazar Kazuo Ishiguro okuyucularına, ütopyalarınız başkalarının distopyası olabilir diye adeta çığlık çığlığa sesleniyor.

Kitaba bir başka açıdan bakarak irdelemezsek şayet yazara büyük bir haksızlık yaparız düşüncesindeyim. Beni Asla Bırakma, aynı zamanda Michel Foucault'nun felsefi daha doğrusu sosyolojik kuramlarının içine ustaca hatta şapka çıkarılacak kadar güzel bir kurguyla yerleştirildiği roman/kurmacadır çünkü. Michel Foucault'nun teorilerinden yola çıkarak bakarsak romana, aslında üstopya ile birleşmiş bir "Heterotopya" okuduk demek hiç yanlış olmaz. Esasen bir tıbbi (anatomi) terim olan heterotopya, bir organın ya da dokunun bulunması gereken yerde bulunmaması ya da farklı bir yerde bulunması anlamına gelmektedir.

Foucault'nun heterotopya tanımında ise mekânlar hep ön plandadır. En çok da kapalı alanlar! Erkin halkı ve özgürlüklerini sınırlandırmak için kullandığı mekânlar (Foucault'un deyimiyle- tımarhane, hapisane, hastane ve okullar) yani. Kanımca yazar tıbbi tanımdan yola çıkarak, erkin baskılarıyla görevlerini yerine getirmek üzere organlarını ölümüne veren klonlanmış-sınırlandırılmış insanları anlatıyor. Ve aynı zamanda Foucault'nun mekânı önceleyerek oluşturduğu heterotopya yaklaşımından da ilerleyerek, klonların özgürlüklerinden mahrum edilmeleri için yapılmış erişkinliklerine kadar yaşadıkları zihinleri ele geçirilmiş klonlardan oluşan bu okulu kurguluyor. Bu kurguya hayran olmamak elde değil.

İncelemeyi eksik bırakmamak için Foucault'nun modernitenin ürünü olduğunu söylediği "Panoptikon" kuramından da bahsetmek gerek. Yaşadığımız pandeminin etkisiyle daha belirginleşen gönüllüce kabullendiğimiz bedeni, zihni ele geçirmeye çalışan; hapisane, akıl hastanesi, huzurevi, okul gibi kurumlarla; düşüncelerin, duyguların, özellikle hazzın ve bedenin kontrolünü amaçlayan gönüllü kapatma mekânları olarak alışveriş merkezleri ya da eğlence merkezleri arasındaki kapatma pratikleri noktasındaki benzerlik ve ilişki aşikârdır. "Beni Asla Bırakma" ya da "Gitmeme Asla İzin Verme" romanını okurken, Foucault'nun panoptikon kuramını yazarın ustalığı sayesinde o kadar kolay (acı bir şekilde) hayal ediyor ve olayın ardındaki erke öyle öfke duyuyorsunuz ki, uzun bir süre kendinize gelemiyorsunuz. Zihninizin sınıksız kapalı perdelerini birer birer aralıyor Nobel Ödüllü yazar. Şayet okumadıysanız ısrarla tavsiye ettiğimi söylemeliyim. Hele de distopya-ütopya sevenlere...

Kaynaklar:

1. Beni Asla Bırakma- YKY yayınları. Çev. Mine Haydaroglu, 15. Baskı
2. Gülsün Nakıboğlu-Fatih Sultan Mehmet İnsan ve Toplum bilimleri Dergisi: Ütopyadan Doğmak, Ütopya Doğurmak: Heterotopya Kavramı ve Heterotopya Bağlamında Balık İzlerinin Sesi.
3. Rabia Çiğdem ÇAVDAR. Farklılığın Mekânı: Foucault ve Lefebvre'deki Heterotopya ve Heterotopi Ayrımı Yıl 2018, Cilt 9, Sayı 25, 941 - 959, 30.12.2018
4. Wikipedia

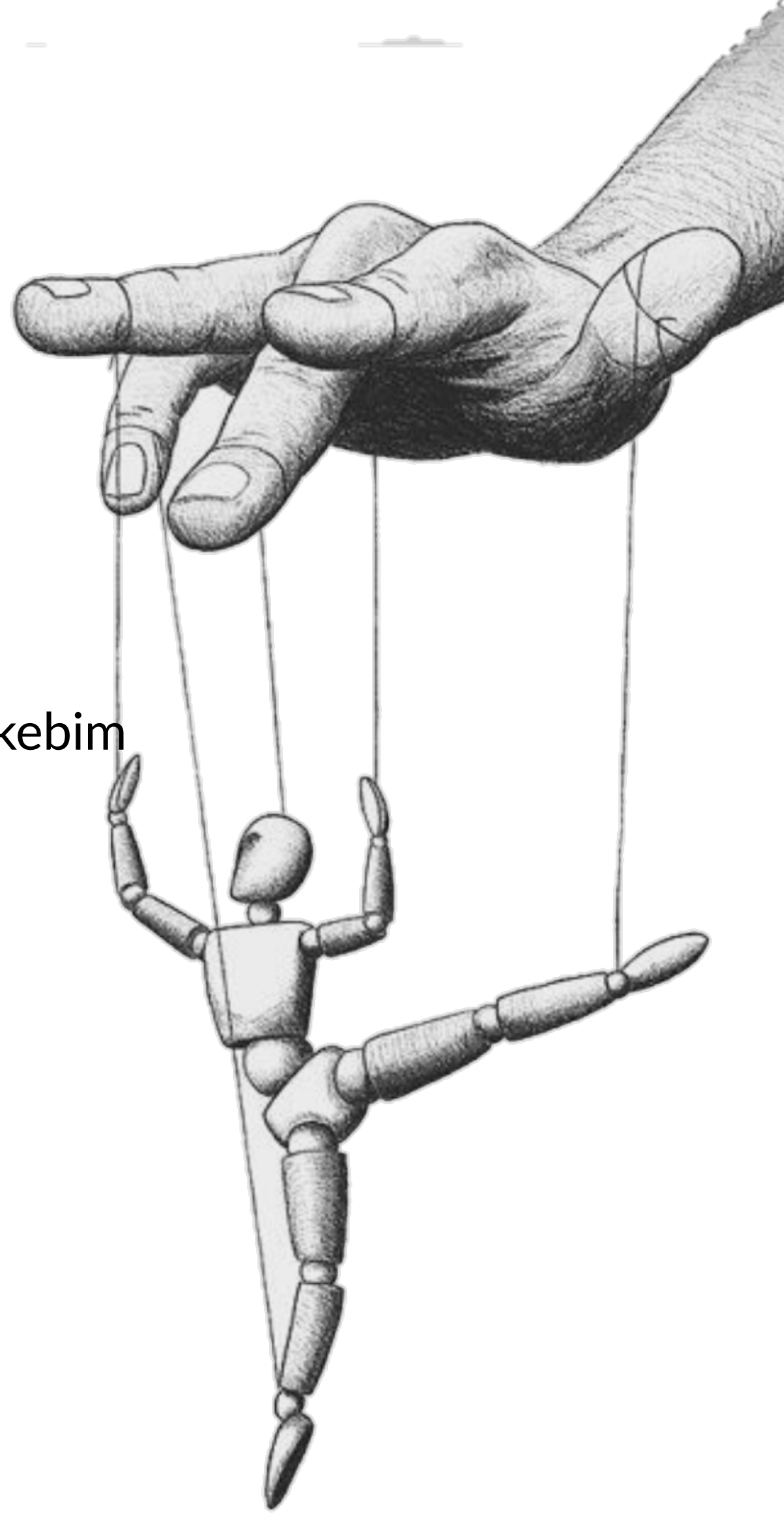
Kalbimin korkudan titrediği bir akşamda
Hevesi ürpertilmiş gülüşlerimin
Kendi kendini imha etme çabasını
Takdirle karşıladım hep
Bir de bulutlara şiir yazan şairlerle
Yağmura küsenleri bir araya getirmek dileğim

Oysa, meydan okumaya yoktu mecalim
Kahverengi irislerimin hedefinde olduğu
İsabetli keskin bakışlara
Kayıtsız kaldığı kaç mevsimin ortancasıydı
Dileksiz geçirdiğim günlere döktüğüm gözyaşı
Esaretli susmalarınızın intikamını almak istedi

Öyküler alıp öyküler satmaktı
Körpecik bir genç kızın niyeti
Tuttu yepyeni romanlar dizmeye kalktı
1800'lerden kalma kitaplığa
O yüzden elleri yersiz-yurtsuz
Şüpheli bir olayın görgü tanığı kuşkusuz

Günlerden çocuk seslerinden
Mahrum geçirilen yoksulluk
Beyaz bir kağıda dokunmak istemeyen mürekkebin
Herkes nerede görse tanıyor utancımı
Herkes bildiğini sanıyor
Marifetle bitirdiğimi sandığım hikayemi

Ve herkes kulaktan kulağa dillendiriyor
Severken öldürdüğüm tanrılı yazgıyı

KAN FIŞKIRMASI

Aslı Esmâ Karaca

Oyun, herhangi bir özelliği olmayan salt kadın ve salt erkek olarak genç kız ve genç adamın tüm aşkların parodisini yansıtan kalıplaşmış romantik aşk sözcükleriyle başlar:

Seni seviyorum ve her şey güzel

Beni seviyorsun ve her şey güzel

İçimiz dopdolu. Ah dünya ne iyi düzenlenmiş.

Ardından, bu retorik doğa tarafından parçalanır:

Bir kasırga onları ikiye ayırır. Bu anda çarpışan iki yıldız ve bir dizi bacak, canlı bir beden, ayaklarla, ellerle, saçlarla, maskelerle, sıra sütunlarla, kemer altlarıyla, tapınaklarla, imbiklerle, gitgide daha yavaşlayarak, sanki boşlukta düşüyormuş gibi düşerler arkasından birbiri ardına üç akrep, bir kurbağa, son olarak da umutsuz, kusulası bir yavaşlıkla yerleşen pislik böceği görünür.

Genç kız ve genç adamın konuşmalarını parçalayan bu kasırgadan sonra;

Sahneye kocaman silahıyla bir ortaçağ şövalyesi girer, onu iki eliyle göğsünü tutan ve şişmiş göğüsleri yüzünden soluyan bir dadı izler.

Dadı, ensestten bahsederken şövalye oburca tıklar, dadının göğüslerine bakmak ister. Genç adam ise genç kızı kaybetmiştir. Şövalye ve dadıdan sonra sahneye;

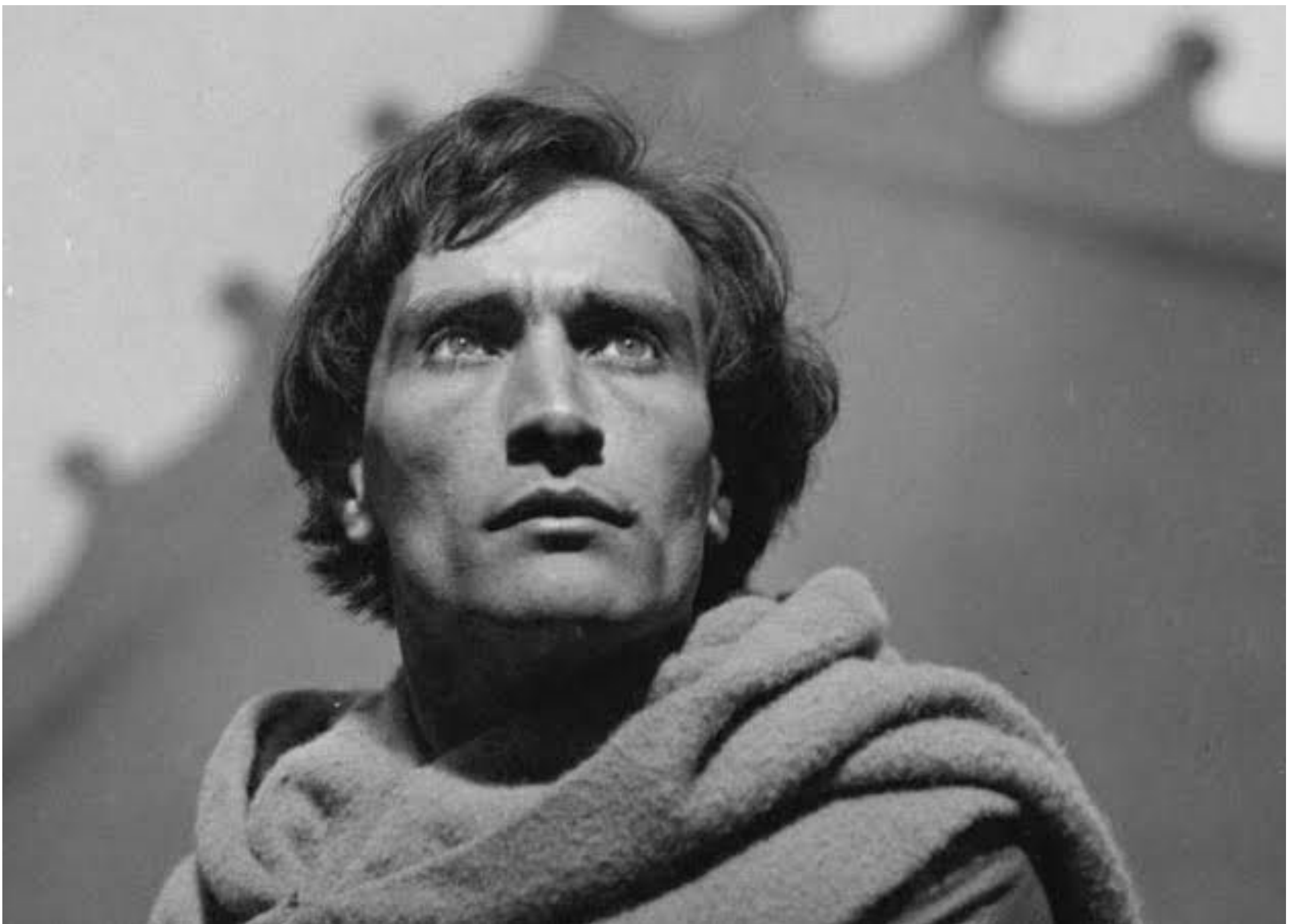
Bir papaz, bir ayakkabıcı, bir kayyum, bir çaça, bir hakim, bir dört mevsim satıcı gölge gibi gelir.

Genç adam onlara genç kızı sorar. Papaz gruptan ayrılır ve genç adama karısının vücudundaki hangi bölüme iman ettiğini sorar. Genç adamın, “Tanrı” sözcüğünü kullanmasıyla yeniden bir sarsıntı olur. Papaz birden İsviçre aksanıyla konuşmaya başlar. Tüm dengesi bozulmuştur. Genç adama, “Artık biz bunu yapmıyoruz. Onu bu kulaktan duymuyoruz. Bunu yanardağlara depremlere sormak gerekir” diye seslenir.

Yer sarsılır, şimşekler her yana zikzaklar çizer, oyun kişileri deliler gibi koştururlar ve Tanrı “devasa bir el” olarak belirir. El, yanan çaçanın saçlarını kavramıştır ve çaça Tanrı’yı bileğinden ısırır. “Çılgıncasına fıskıran kan sahneyi parçalar” ve kaosun sonunda çaça ve genç adam dışında sahnedekiler ölmüştür.

Çaça ve genç adam sevişirken dadı, genç kızın ölüsünü getirir. Göğüsleri tahta gibi olmuştur. Şövalye peynirlerini ararken dadıyı kovalar. Genç adam, “anneye kötülük etme” diye bağırır. Dadının eteğinin altından akrepler fıskırır. Genç adam ve çaça birlikte kaçarken genç kız doğrulur ve oyunun son sözlerini söyler: “Ahh, demek aradığı buymuş.” (Antonin Artaud, “Kan Fıskırması” Alıntı: Süreyya Karacabey, Modern Sonrası Tiyatro ve Heiner Müller)

Modern avant-garde tiyatronun babası sayılan Antonin Artaud’nun “kıyıcı tiyatro” kuramından izler barındıran kısa yaşamı 1896’da Marsilya’da başlar, 1948’de Paris’te son bulur. Beş yaşındayken geçirdiği menenjitin kalıcı etkilerinden yaşamının sonuna kadar kurtulamamış; yaşamının son dönemini geçirdiği klinikte yararları halen tartışmalı olan elektroşok tedavilerine maruz kalmıştır.

Tiyatro kuramındaki önemli kırılmalardan birini yaratan Artaud'nun tezi şu formülle özetlenebilir: ilkelcilik/ ritüel/ vahşet/ gösteri.

Artaud, "Buda Okulları'na Açık Mektup"ta aklı ve mantığı reddetmiş yerine Yunan tragedyasındaki katharsise (seyircide acıma ve korku duyguları uyandırarak ruhu tutkularından arındırma) benzer bir duygusal arınmayla birlikte bilinçaltındaki bağımlılıkları ortaya çıkaracak kendiliğindenlik ve sayıklamayı öne çıkarmıştır. Artaud'ya göre bir sahne temsilinde "bilinçaltındaki enerji imgeleri ve yüzeydeki keyfi cürüm eğer gerekli şiddetle yansıtılırsa" seyircide ayna işlevini görür ve bir tür sayıklama yaratır. Bu sayıklama, Artaud'nun tiyatrosunu izleyen toplumun küçük bir yüzdesinin, bir bütün olarak toplumu bastırılmış davranış kalıplarından kurtarabileceğinden bulaşıcı olabilir. Artaud'nun ruhsal/ bireysel özgürlüğün bütün toplumsal biçimlerin parçalanmasına neden olan "sıçansız, mikropsuz, ilişkisiz" bulaşan veba ve tiyatro benzetmesi buna dayanır. Veba nasıl bulaştığı insanın iç organlarında hiçbir organik bozulmaya neden olmadan öldürüyorsa tiyatro da böyle olmalıdır. Gözle görülür hiçbir belirti olmaksızın izleyeni sarmalı, etkisi altına almalı sonunda bütünüyle değişmiş olarak bırakmalıdır. Tiyatro tıpkı veba gibi eksiksiz bir yıkım barındırmalıdır. Uyuyan imgeleri, sinsi düzensizliği en ölçsüz jestlere vardırarak ve duyguların dinginliğini sarsarak bastırılmış bilinçdışını özgür kılmalıdır.

Girişte özetlenen "Kan Fıskırması" metni cinsellik, aşk, tanrı, ensest üzerine ürkütücü imgelerin toplamıyla belli kavramlara ait çağrışımlar sunar, dili açıklayıcı değildir. Ürkütmeye ve sarsmaya yönelik kaotik görüntüler gerçeküstücü tabloları çağrıştırır. Kasırga, şimşekler, böcekler ve akrepler yaşantının metaforlarını kuşatmışlardır. Anlam yaratan bir kurgu yoktur. Bastırılan güdüler şiddetli bir biçimde patlamıştır. İdeal aşkın figürlerini sarmalayan ensest ve genç kızın yerini alan çaça'nın neden olduğu kan fıskırması. Anlatımsal olan yerini sezgilere bırakmıştır. Doğanın yıkıcılığı, ürkütücülüğü, tanrının belirliği, toplumu temsil edenlerin birer gölge gibi belirmeleri ve yoğunlaştırılmış bir şiddet...

Artaud'nun distopik eseri "Kan Fıskırması", tiyatro için bir ütopyadır.

Kaynaklar:

Karacabey Süreyya, Modern Sonrası Tiyatro ve Heiner Müller, De ki Basım Yayım, 2006.

Innes Christopher, Avant-Garde Tiyatro, Dost Kitabevi Yayınları, 2004.

Candan Aysin, Yirminci Yüzyılda Öncü Tiyatro, İst. Bilgi Üniv. Yayınları, 2003.

Umut Kaygısız The Lobster-Istakoz

Burada yaşamak, dile sürüldüğü kadar kolay değil. Zamanın yavaşlığından ziyade, aceleciliği acı veriyor ve ne olduğunu anlamadan küçük küçük parçalara bölünüyor insan. Güneşin kavurduğu taşların veya kumların altında kalan eller, canla başla kazıyor toprağı, derinlere saklanabilmek için. İnsan korkuyor canı daha fazla yanacak diye. Sonra bir ağacın köküne dayıyor ayaklarını. Yürümektense, olduğu yerde kalıp kımıldamama profesörü olmayı yeğliyor. O da korkunun az ses çıkartan habercilerinden biri. Acıyı kenara bırakmış, yalnızlıktan daha büyük bir şey arıyor kalbiyle değiş tokuş edebilmek için. Rüzgâr, dışarda kalan belini görünmeyen bir askıya almasa, belki de kısa sürede bulacak onu. Ama olmuyor çünkü rüzgâr sahte kabadayı değil, bilakis arkası hayli sağlam bir canavar.

Görünmeyen eller onu çektikçe, insan toprakla olan bağıni kaybediyor, hafif hafif kurtuluyor bir şeyin üzerine basma mecburiyetinden. Korkusu çabuk geçiyor çünkü yükselme, tatlı bir his. Bakışları genişledikçe küçük tanelere dönüşen diğer insanları, gözünde büyüttüğü sorunların kıymetsiz parçaları haline getirebildiğinden, düşmeyi veya kendini yere atmayı aklının ucundan bile geçirmiyor. Üstelik yerden ne kadar yükseleceğinin bir zalimin kararı olmasına da aldıriş etmiyor. Rüzgâr bu, isterse yere bırakır adamı, isterse atıverir denize. Belki de çekebildiği kadar yukarı çeker, iyice görünmez ve hatta kimseyi göremez oluncaya dek. Rüzgârın kararına saygı duymak, aşağıdakilerle mücadele etmekten daha basit ve basit olduğu kadar da hayallere doğru açılan bir pencere gibi.

Bir süre sonra rüzgârın bitmesi insanı, yaşamak kadar ölmek için de düşünmeye mecbur kılıyor. Takati biten er ya da geç kaybediyor yolunu da hayallerini de. İnsan düşüp başarılı biçimde ölürse, pekâlâ memleketi orası olabilir. Ölmeyi beceremezse bir yabancıya dönüşür, önüne gelene adres sorar. Kaybolmamaya gayret göstermek de burada yaşamının diğer bir kuralıdır çünkü.

Yalnızlığın, bireyi en küçük parçalarına ayırmaktan daha beter bir özelliği olduğunu keşfetmişler. Yalnız insanların toplumun dengesini bozduğu ve doğaya zarar verdiği düşüncesiyle, herkesi eşini bulmaya zorlayan bir kurallar silsilesi ile yönetiliyor bu distopik dünya. İnsanın kendini değil, kendine benzeyeni bulma çabası tek çıkış yolu. Kim olduğunu kavrayamamış birey, baskın özelliklerinden bir tanesini karşı cinste görür görmez kurtulmaya çalışıyor yalnızlıktan. Çünkü eşsiz kalırsa bu toplumda ona kesinlikle yer yok. Belli süre içerisinde sevgili bulamayan herkes, kendi tercih ettiği bir hayvana dönüştürülüyor. Bu korku ve zorlama, beraberinde yeni bir distopya doğuruyor. Çünkü bir olmayı becerememiş birisini, iki olmaya zorlarsanız, ilk düşüncesi elbette kaçmak olur. Kaçanların eş olmayı değil, katı biçimde yalnızlığı tercih ettiği ikinci bir yaşam biçimi kuruluyor aynı toplumda. Ve devletin zorladığı çift olma durumu, kaçak pozisyonundaki yalnızlara karşı son derece acımasız. Onları bir bir avlıyor. Yalnızların da eli armut toplamıyor tabii. İşte bu şekilde iki farklı yaşamı kabullenme biçiminin kavgası arasında yolunu kaybetmiş insanları anlatıyor “The Lobster” (İstakoz). İnsan bir başına kalıp doğayla mücadele ederek mi yoksa kendisiyle benzer özellikler taşıyan birisini bulup onunla sevgi yüzleşmesinde bulunarak mı daha doğru şekilde yaşar? İşte asıl soru bu.

Eş bulmayı beceremezse, yüz yıldan fazla yaşayabileceği ve her koşulda yürümeye devam edebileceği için “İstakoz”a dönüştürülmeyi tercih ediyor Colin Farrell. Sonra pek de gönüllü olmayarak sevgili bulmak için şansını deniyor. Esasında ölen karısına rağmen, cinsel tercihinin ne olduğundan bile pek emin değil. Ama burayı kurallar yönetiyor ve seçme şansı yok. Duyguları alınmış bir insan olduğunu düşünüp tamamen kalpsiz ve şiddet bağımlısı bir kadınla eşleşebilmek için insani yönlerini gizlemeye kalkınca da işler çığırından çıkıyor. Mecburen alternatif yaşamda buluyor kendisini ve bu defa da ikinci distopyada ayakta kalmaya çalışıyor. Aşkı, cinselliği bir kenara bırakıp yalnızlıkla sınanmaya başlayınca, daha fazla yaklaşıyor varlığının yapı taşlarına. Ve ironi tam da bu sırada başlıyor. Âşık olması için zorlanan fakat kalbi bir türlü atmayan adam, cinselliğin ve eşleşmenin kesinlikle yasak olduğu yerde çabucak buluyor aradığı aşkı.

Yönetmen koltuğunda oturan Yorgos Lantimos, “Köpek Dişi” sonrasında yine çok çarpıcı bir anlatıma imza atmış. Bu filmin arkasından çekeceği “Kutsal Geyiğin Ölümü”nün başarısının ipuçları saklı “The Lobster” (İstakoz)’da. Anlatımı düzleştirme gayreti içerisine düşmemesi ve filmin katmanlarını izleyicinin belleğine görselliğin ucuz silahlarını kullanarak yerleştirmemesi çok etkileyici. Yer yer seyircinin sinirlerine yoklama çeken, zaman zaman da tek derdi bir şeyler anlatmak olan film, hiçbir noktada sıkıcı hale dönüşmüyor. Ama beni can evimden vuran asıl nokta filmin sonu. Bütün konuya sadık kalarak ve izleyiciye hak ettiği sorumluluğu yükleyecek kadar adil davranarak seçilmiş bitirme şeklinde bayıldım. Yani denize girme cesareti göstermeniz de yetmiyor filmin derinliğini kavrayabilmeniz için. Aynı zamanda o suyun dibine dalıp gözlerinizi açacak kadar istekli olmanız şart.

Colin Farrell alışılmışın dışında bir çizgi tutturmayı başarmış. Soğukluğunu ve rahatsız edici sakinliğini ustalıkla sergilediği kısımlar onu “Kutsal Geyiğin Ölümü” filmine hazırlamış. Hayat verdiği karakterin mücadele ettiği “İki arada bir derede”liği mükemmel biçimde aktarabilmiş. Rachel Weisz ise kâğıt üzerinde ağırlığı olan bir isim gibi gözükse de ben de fazla iz bırakmadığını söyleyebilirim. Ondan ziyade, Lea Seydoux ve özellikle ufacık sahneleri müthiş biçimde dolduran Olivia Colman’ı başarılı buldum. İlk defa seyrettiğim Angeliki Papulia da hafızama kazınacak kadar büyüleyiciydi. Bir yandan “Toplum Sözleşmesi” ile didişen “The Lobster” (Istakoz), diğer yandan alışlagelmiş aşk hikayelerini alt üst etmekle meşgul. Hitler’in “Kavgam” kitabında değindiği, “İnsanlar genç yaşta evlendirilirlerse toplumdaki ahlaki yapı bozulmaz” düsturunun bir benzerini, yaş ayrımı yapmadan herkese uyarlayan distopya, panzehiri yine kendi içinde bulup izleyiciye sunuyor ve oluşturduğu ikinci distopya ile bireyi çözümsüzlüğe doğru itiyor.

Kuralların toplumu oluşturduğu bir dünyayı değil, toplumun kuralları koyduğu bir dünyaya başarılı biçimde evriliyor hikâye. Diğer taraftan da, sevdiğimiz insanın beklentisinin ona benzememiz veya sadece onun istediği şeyleri yapmamız olması durumlarında, buna vereceğimiz cömert karşılıkların bizi kendimizden nasıl uzaklaştırdığını anlatıyor. Kim olduğunu ve tercihlerini değil de sadece sevdiği kişinin isteklerini sayabilen bir insan mutlu olabilir mi diye sorduruyor izleyicisine.

Günümüz toplumunu düşünürsek, farkında olmadan karşı cinse onunla birlikte olma şartı sunduğumuzu kabul etmeliyiz. Tıpkı “The Lobster” (Istakoz)’da olduğu gibi, uygun eş olmanın yolu dile getirilmeyen bazı maddi ve fiziksel özellikleri barındırmaktan geçiyor. Diğer seçenek ise yalnızlık ve başına buyrukluk. İçten bir gülümsemenin etiket fiyatı bu denli pahalıyken, zor anlarınızda sevgilinizin kendisini bir tarafa bırakıp öncelikli olarak sizi düşünmesini ummak, muhtemelen bankadan kredi çekerek karşılayabileceğiniz bir miktardır. Yani iki distopyanın vücut bulduğu “The Lobster” (Istakoz) pek de uzak değil bizlere. Önceliği hayatı değil çıkarları paylaşmak olan, dilediği zamanlarda yalnız kalabilmeyi her şeyden üstün tutan ve ne kadar az insanla selamlaşırsa o kadar mutlu olan bizler için, istakoz kadar uzun yaşama isteği tekrar gözden geçirilebilir belki de. Şapkamızı önümüze koyalım. Distopyaların uzak değil, yakın olduğu bir dünyadayız artık. Herkese iyi seyirler.

Cansu Selçuk Çağlar

HAYDA! Kerem Işık

Yeryüzündeki kötülüklerin tamamının veya bir bölümünün karamsar bakış açısıyla labelirli bir oranda büyütülerek beyaz sayfalara aktarılmasıyla oluşan metinlere distopya denir. Karamsar bakış açısında ölçek küçüldükçe, kötülük büyür. Bu büyümenin okurda kronik umutsuzluğa yol açtığı bilincinde olan yazar Kerem Işık, kötülüğü mizahi ve ironik bir dille anlatmayı seçenlerdendir.

'Iskallı Karnaval' adlı öykü kitabındaki 'HAYDA' öyküsünde 'Gelin kentimizi de kendimizi de yeniden yapalım.' sloganından hareketle bize yeni kentler yapmış Kerem Işık; yepyeni distopik kentler. Yeni İzmir'de geçen hikâyede, her distopik eserde olduğu gibi yazara batan iğnenin, çuvaldız olup topluma dayandığı zamanlardan ve maalesef bu büyük tehdidi de onun acı sonuçlarını da fark edemeyecek ölçüde hissizleş(tiril)miş insanların yaşadığı yerlerden bahseder.

Reklam ve satış politikalarının insan haklarını ihlal etme konusunda daha ne kadar ileri gidebileceğine dair bir fikriniz yoksa ya da var sanıyorsanız HAYDA! (Hayat Danışmanlığı) ile tanışmalısınız.

"Sıcak satış esnasında yapılan hata ne kadar dramatik olursa olsun, doğru ürünün para harcatmadığı kimse yoktur."

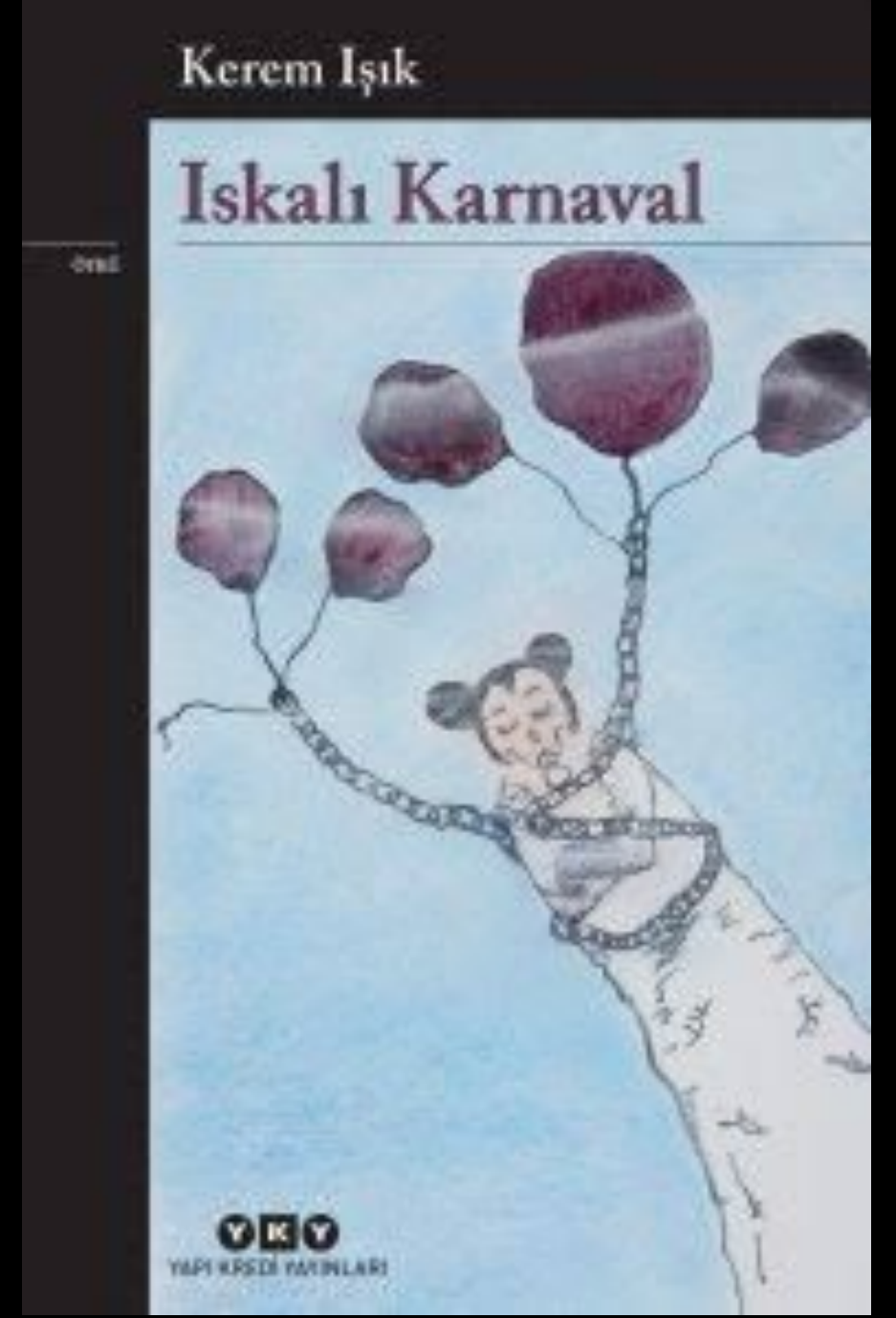
"Unutmayın: Avlanamayan aslan açlıktan ölür!"

Avin da avcının da av olduğu modern kentleri karamsar bakış açısıyla ölçekleyen "HAYDA", sağlam kurgusu ve ayrıntılı bir şekilde verilen doğal atmosferi nedeniyle benzerleri arasında kolayca seçiliyor. Sistemi ve ürettiği politikaları eleştiren metin, aynı sistemle devam edilirse varılacak noktayı karikatürize ederek gözler önüne seriyor. Dinlenen telefonlar, evde dahi takip edilen özel hayatlar, yasa dışı uygulamalara göre çıkarılan yasalar ve kahrolası reklamlar...

"Kent, insanın içinde yaşadığı dünyayı, daha çok gönlüne göre, yeniden yapmada en başarılı girişimdir. Ama eğer kent insanın yarattığı dünyaysa bundan böyle orada yaşamaya mahkûm olduğu dünyadır da. Böylece dolaylı yoldan ve görevinin doğasına dair hiçbir açık algısı olmadan kenti yaparak insan kendini yeniden yapmıştır."

"Gelin kentimizi de kendimizi de yeniden yapalım! El ele gönül gönüle!"

HAYDA, kendi gibi acı acı gülümsetirken, derin derin düşündüren, derdini anlatırken edebiyatı ıskalamayan yedi öykünün daha bulunduğu 'Iskallı Karnaval' adlı kitapta sizi bekliyor olacak. Öykülerde bahsi geçen geleceğin akışını değiştirebilmek, yukarıdan bakıldığında iyiliğin daha büyük bir alan kapladığını görebilmek umuduyla...

Nuray Narbay

Soyut Sanat

Yüzyıllar boyu konusunu figürden, manzaradan, nesneden alan sanatın yolu neden maddeler dünyasından ayrıldı? Ne oldu da madde resmin ana malzemesi olmaktan çıktı? Figürler, nesnelere tuvallerden dönemin ressamı tarafından bir gecede ve sebepsizce çıkarılmadı elbette.

Bu sorunun cevabı belki de bütüncül bir yaklaşımla bulunabilecek bir alanda gizlidir. Sanat hiçbir zaman durduk yere yeni bir hale doğru evrilmiyor. Çünkü sebep sonuç ilişkileri ve dolayısıyla etkileşim kanunları görünen ve görünmeyen her alanda varlık gösterir.

Sanattaki bu non-figüratif, soyut döneme gelmeden hemen önceki süreci iyi anlamak, bize sanatın belki de hâlâ en zor anlaşılabilir soyut alanına farklı bir gözle bakabilmemizde yardım edebilir.

Bu dönemin 1. Dünya Savaşı ile başlayan ve içine 2. Dünya Savaşı'nı, sanayi devrimini, fotoğraf makinesinin kullanımının hayata iyice yerleştiği yıllar olduğunu akılda tutmalıyız.

Bu sürece gelene kadar sanatta konu sadece figür, doğa, akılla ve bilinen tek gerçeklikle, yetenek ve kopyalama üzerinden devrini hâlâ sürdürüyor idi.

Kaldı ki burda da artık sanat kesin ve belirlenmiş kuralları hali hazırda yıkmış, anlık izlenimleri baş tacı eder hale gelmişti. Yani gözlem ve değişkenliğin peşinde iz süren zihinler tuvallerinin başına geçmişti bile. Keskin, net, şaşmaz kurallı madde, doğası gereği artık titreşime ve ışığa teslim olmaya çoktan başlamıştı.

Aynı eşzamanlılık içerisinde bilimde madde, Newton'un fizik temelli teorileri ile elle tutulur, gözle görülür ve değiştirilemez sınırlı tarifinden, Plank, Heisenberg ve biraz ileride Einstein tarafından ortaya sürülen matematik temelli bir hale doğru evriliyordu. Nesnel gerçeklik denen şeyin katı ve değişmeyen değil, aksine bir önceki gerçekliğine göre hep değişkenlik gösteren, doğada süreklilik ve aynılık değil, maddenin sıçramalar, titreşimler halinde var olduğu anlatılıyordu.

İşte burada insanların ayrı kategorilerde ve salt kendi alanlarıyla meşgul varlıklar olmadığını göz önünde bulundurarak yola devam edersek, sanatçı da bilimle, bilim insanı da sanatla ilgilendiği için ve gelişmiş algı, sorgulama kolkola iken doğal olarak bu sürecin sanatı, en sonunda nesne ile yüzleşeceği alana çıkaracağını anlıyoruz.

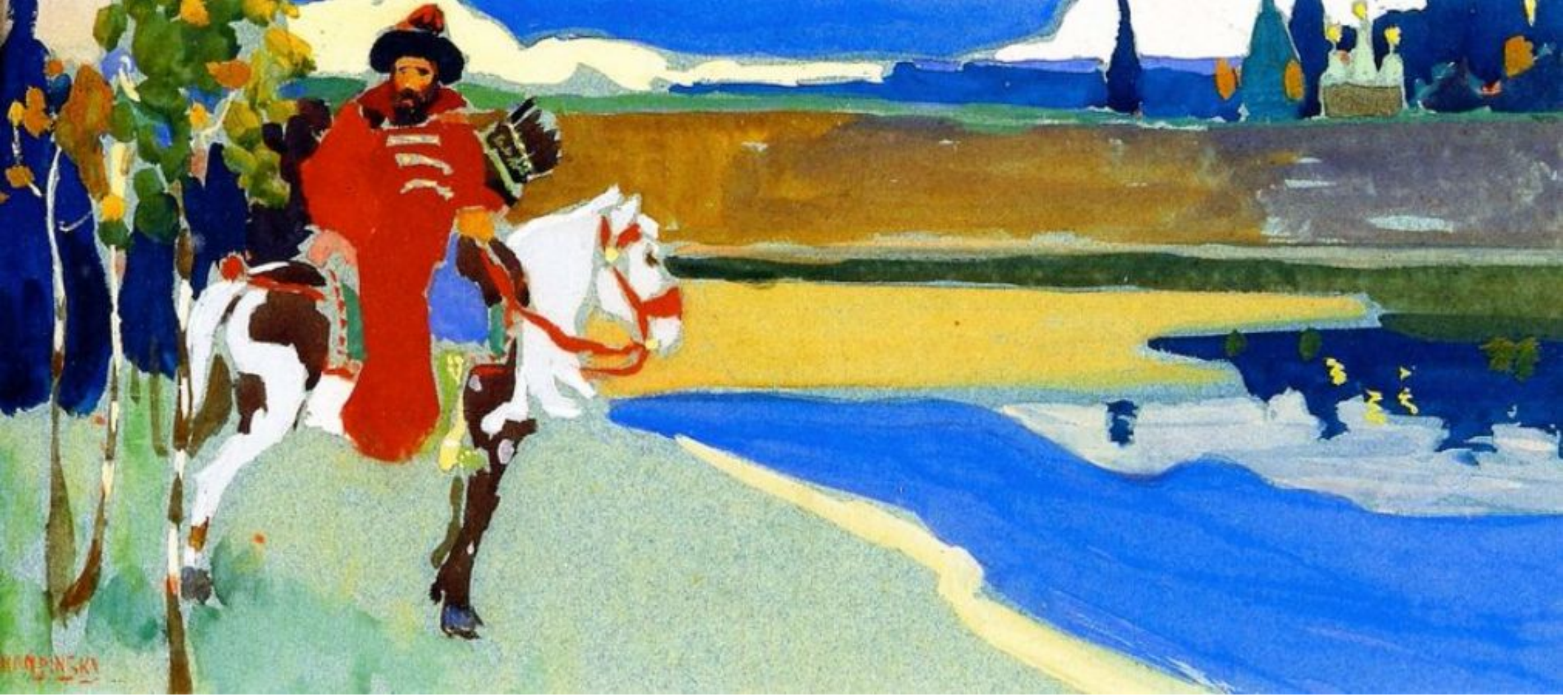
Bilimin yönergeleriyle madde bilinen anlam olarak katılığını, sınırlarını kaybetmeye başladıkça değişen tanımla artık esasen enerji denen ve duyularla algılanmayan bir alan olduğu ilan ediliyordu. Bu enerjilerin soyut kendi içinde geometrik yeni bir evren düzenine kapı açtığı da anlaşılmaya başlanıyordu.

Tüm bunların yaşandığı dönemde, 1896'larda Rusya'da bir genç, çocukluğundan beri almış olduğu müzik ve sanat eğitimi ile değil hukuk öğrenimi ile hayat yoluna devam etmektedir. Fakat bir gün Moskova'da gittiği Fransız izlenimci ressamların sergisinde karşılaştığı bir tablodan -Monet'nin saman balyaları- çok etkilenir. O vakte kadar resimle ilgilense de bundan sonra artık resmi hayatının merkezine koyma kararı alır. En az bu resim kadar çok etkilendiği Wagner'in Lohengrin Operası da bu karar da çok etkili olmuştur. Resim sanatının içine kendini bıraktığı yaş otuzdur Wassily Kandinsky'nin.

İlk başlarda yaptığı eserlere baktığımızda onun da çağdaşları gibi hâlâ maddeye tutunduğunu görürüz. Eserleri klasiğe yakın, izlenimcilik etkisinde bir teknik ve anlamdadır. Fakat yine de resimdeki titreşimi, dağılmaya başlayan renkleri fark edilebilir.

Sonrasında resimlerinde madde yavaş yavaş çizgiye, beneğe dönüşmeye başlar, renkler azalmaya, sadeleşmeye doğru evrilir. Ama hâlâ figür belirgin bir şekilde tuvaldaki yerindedir.

Yakın tarihin yaşadığı en yıkıcı dönem diyebileceğimiz bu süreçte, savaşların maddeyi, toplumu, insanı, sınırları yok edip parçaladığı, bombaların olan maddeyi dağıtıp bıraktığı, insanların kaçtığı, diğer taraftan bilimin varlık maddesinin ötesine yürüdüğü ve tüm bunların ortasında evrilen, değişen, arayan ve bir şekilde boy veren sanatta kendi içinde sürrealizme, kübizme, fütürizme, pürizme, dadaizme evriliyordu. Birbirinden etkilenip, birbirini etkiliyordu.

Kandinsky de kendi gibi sanat ve sanatın konusu, teorisi üzerine kafa yoran, denemeler yapan arkadaşlarıyla yaptığı sohbetleri, katıldığı sergileri, akademik çalışmaları ve en önemlisi sorgulamaları ile bu yolda azimle ve arzuyla yürüyordu. Bugün baktığımızda eserlerinde yıldan yıla olan değişim apaçık ortadadır. 'Sanatta Ruhsallık' adında çıkardığı ilk sanat teorisi ve sanat kuramları üzerine yazdığı kitapta sanatı çizgi, renk, kompozisyon olarak düşünsel boyutta ele alır. Bu kitap ileride soyut sanatın adeta başucu kitabı olacaktır.

Onu bu arayışların içine iten elbetteki yaşadığı zor dönemi, bilimin yeni hali ve bir de sanatın aslında sadece ruhsallıkla ilgili olduğuna duyduğu sonsuz inancıdır. Sanatı maddi gerçeklerin izlenimlerinden iç bene yönelen, benin duygularını aktarabilen bir anlatım aracı olarak görmekteydi. Tıpkı müzik gibi.

Müziğe olan tutkusu, onu dinlerkenki hazzı, piyano ve çello çalarken hissettiği o doyum, aslında resimde ne aradığını nihayet ona fısıldar. Müzikteki o maddesizlik resimde aradığı. Onun resim anlayışında maddeye değil duyguya yönelim vardır. Müzikteki ses titreşimlerini renk olarak düşünür ve hisseder. Renklerle müziğin ilişkisinin peşine düşüp müziğin bulduğu o salt özgürlüğü ve mutluluğu resme taşımak ister.

Karşısında resim sanatının maddeden imparatorluğu dikilirken başlangıçta elbette bunlar sadece teori, fikirdiler. Fakat sanat doğası gereği hep karşıtını, ötekini, diğerini arar. Kandinsky de sanatı materyalist düşünceden yavaş yavaş sıyrıp çıkarmak, sadece tinin egemenliği altında özgürce ifade etmek yoluna çoktan girmişti.

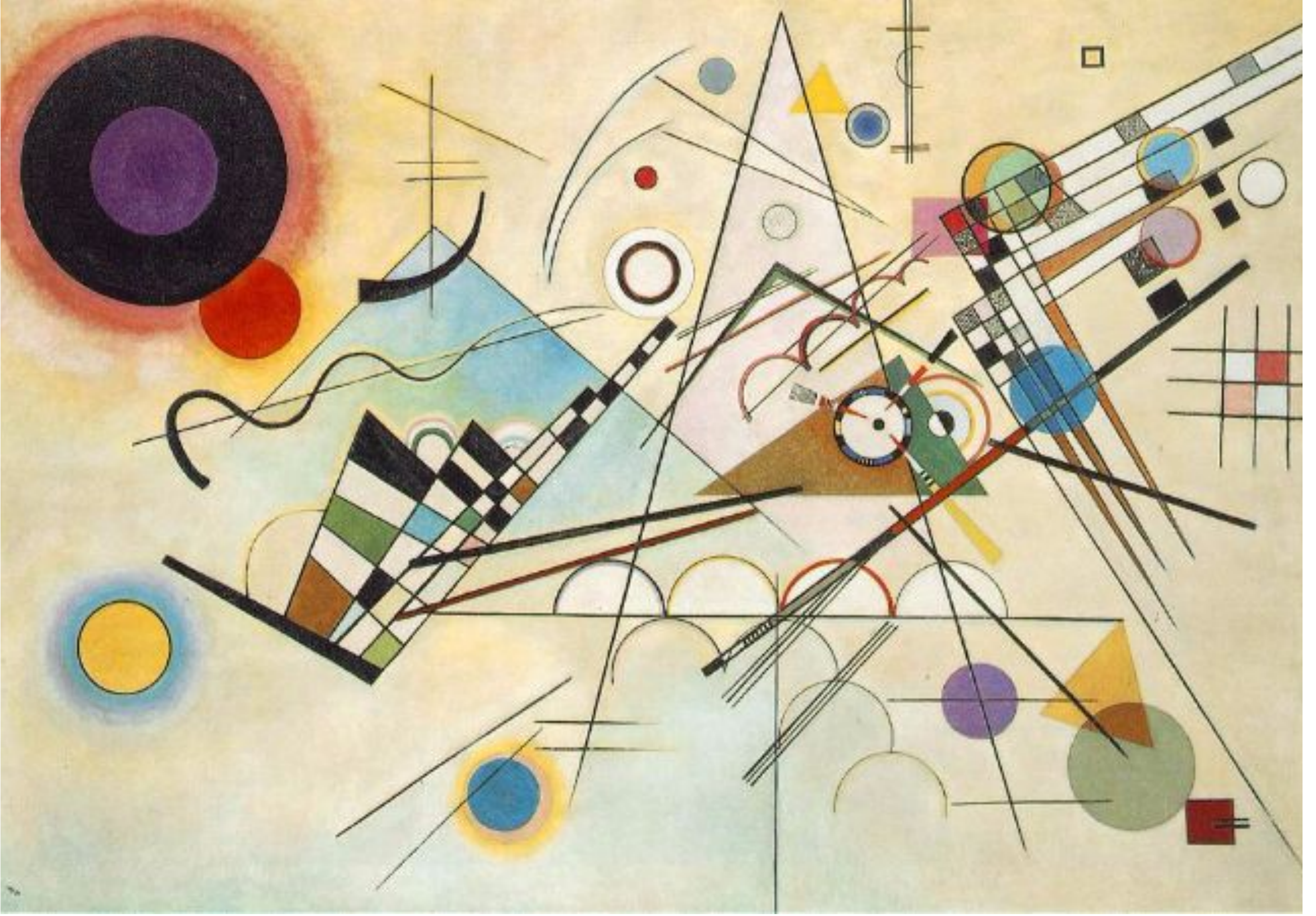
Dönemin savaşlarının parçalayan etkisi ile artık ezbere değil, düşünen, plan edilen, duygu yaratma peşine düşmüş sanata hepten yönelir. Renkler, şekiller müziksel bir yapıya dönüşmeye başlar.

Belki de nasıl ki müziği dinlerken her seferinde farklı bir haz alınabiliyorsa, nasıl sadece duyuluyor ve sorgulanmıyorsa, resim sanatının da buna yönelmesi gerekliliğini ve bu şekilde değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyordu.

Artık resminde figür kaybolmuş, yaşamın duygusunun anlatısı peşine düşmüştü. Sanatına artık renk ve şekiller üzerinden hayat verdiği, o güne kadar hiç denenmemiş izler hakimdi. İlk kez romantizmde adı geçen soyut yani belirsiz kelimesi onun resimlerinde tam da dönemin getirdiklerinin en yalın ifadesidir.

Çıktığı bu yolla öyle sonsuz bir kapı açmış, öyle hür bir ifadeyi sanata düstur etmişti ki gelinen noktada artık evren kapılarından sanatın içsel gerçekliğiyle geçiliyor, bir fotoğraf makinesi olmadığı anlatılıyor, betimlemeyi amaç olmaktan çıkarıyor, hayal gücü tek rehber kılınıyordu.

Çünkü artık bilimin de dediği gibi, maddenin, renklerin bir enerji içerisinde var oldukları bir gerçektir. Öyleyse bunlar iyi bir kompozisyonla tuvale yerleştirilirse müzikteki gibi sonsuz bir ahenk yakalanabilirdi.

O zaman diyebiliriz ki ideal form daire, evren siyah ise her şey ona doğru akar. Doğa her şeyi kendi için var ediyor ise sanat da kendi biçimlerini yaratabilir. Böylelikle de nihayet maddenin tutsaklığından ayrıлып en sonunda o tinsel görevine kavuşur.

Belki bizler de, kendimize göre yaşadığımız bu zor dönemde, seyrettiğimiz soyut bir resimde, karmaşık renklerin ve formsuz şekillerin oluşturduğu gelişigüzel kurulmuş hissi veren bu kompozisyonların önünde, madde aramayı bırakıp, resimdeki hiç bir yapı optik algımızdaki hiçbir madde ile eşleşmedi diye yargılamaz isek, o tınların ruhumuza dokunmasına nihayet izin verebiliriz.

Kevaşе ruhlarınızla oturmayın masaya
Dans edin önce
Bir çocuk öpün
Tamamlansın içinizdeki
Sırça evrimler

Bu son gölgeği mercan çağının
Gümüş keselerde
yağmur hevesi
Aklımın kamburlarında
Dokuz kıştır bahar görmedim
Kötürüm mumlara üfleyen yüzün
ayın gölgesi

Öksüz kalmış öylece
Simurgun sesi
Cadı fındıkları istemediğın kadar
Küflü dehlizlerde nergis kökleri
Büyüdüm anne
Çok yağmur aldı gövdem
Gökyüzü içti kederimizi

Kuşlar..
Erguvan çardağın mukim sakini
Gece ki avaz
Bir kara inci
Getirmeliyim sana
Kibirli şairlerin
Karıncı kalbi topladığı geceleri
Ağaçlar ardında kehribar tütsü
Peri çubuklarında armağan gülüş
Gariptir bahçeler
baykuş ölüsü
Ertesi var mıdır sabanlarının
Kuşlarla bitecek bu kısır döngü

Uyan!
Kıyam et
Çalkalanan gecedir
Babil'in yamaçlarında
Su perileri
Zeus'un ayaklarına dolanır zaman
İllegal bir çağrıdır yalnızlık
Gözlerin
Kalbimin kara deliklerinde
Sönen yıldız kümeleri

Oysa ben lavanta ekerim
ellerime
Mevsimlerden ille de
Yağmuru severim
Uçurtmaya benzer
Renkler köyünde
Ebem kuşağına kement atan çocuklar
Esrik bir gülüşle ölmeden önce

Handan Kılıç Körlük | Film incelemesi

Kendimi uzun süredir görmedim!" Başlığa taşıdığım bu cümle elbette edebiyat uyarlaması bir filmde. 1998 yılı Nobel Edebiyat Ödülünü kazanan Jose Saramago'nun 1995 yılında Portekizce yazdığı romanı "Körlük" 2008'de aynı isimle sinemaya uyarlandı. Yönetmeni de daha önceki yapımlarıyla en iyi yönetmen dalında Oscar'a aday olmuş Fernando Meirelles idi. Bu iki büyük ustanın eserleri doğru şekilde harmanlanınca ortaya Cannes'daki festivalde açılış filmi olarak gösterilen yapım ortaya çıktı.

Uyarlama filmler genelde kitabı okuyanlar tarafından beğenilmez. Film beğenenler de kitaba yönelir ama onlar da farklı bir eserle karşılaşınca hayal kırıklığı yaşarlar. Oysa sorun bellidir, birbirini beslese de bu iki sanat dalının kullandıkları enstrümanlar farklıdır. Dolayısıyla çıkan eserler ayrı telden çalacaktır. Kitaplar kelimelerden örülürken, filmlerin ana unsuru görüntülerdir. Bazen uzun uzun anlatılmış bir betimleme tek bir karede verilecektir. Bazen de öyle sahneler çekilecektir ki binlerce kelime yan yana gelse o etkiyi yapamayacaktır. Sonuçta önemli olan kitabın, görüntü dilini iyi kullanan bir yönetmence beyaz perdeye aktarılmasıdır. Körlük bu alanda farklı dili ile ünlenmiş Fernando Meirelles tarafından çekildiğinden "Güzel kitabın kötü filmi" nitelendirmesiyle anılmamıştır. Bu nedenle kitabı okumadan da filmi izlerseniz pişman olmazsınız. Bunda senaryo kadar oyuncuların başarısı da göz ardı edilemez.

Bu satıra kadar geldiyseniz etkileyici bir film olduğunu anlamışsınızdır. Yıllar önce bu sarsıcı filmi ilk izlediğimde adeta karanlık bir kuyuda, öylece, boşlukta sallanır vaziyette kalmıştım. Bir süre oturduğum yerden kalkamadığımı hatırlıyorum.

Sonra sanırım en iyi bildiğimi yapayım diyerek kelimelere tutunmayı denemiş, defterime aldığım notlarla kuyudan çıkararak körlükten kurtulmayı dilemişim.

Ve o sırada bir arkadaşımın paylaşımı önüme düşmüş, gülümsetmişti: Kant "Aydınlanma nedir?" sorusuna şöyle cevap veriyor: "Aydınlanma, insanın kendi suçu ile düştüğü ergin olmayış durumundan kurtulup aklını kullanmaya başlamasıdır." Bunları defterime not düşerken filmin ana fikrini söyleyen Kant'a da teşekkür etmişim.

Hayat bir nevi heybemize dolduracağımız kelimelerle var edeceğimiz bir benlik inşa alanı. Yeter ki talip olun, kelimeler bir çalının arkasından, bir gülümsemenin yaydığı ışıktan, film repliğinden, kitap isminden, hatta sessizliğin içindeki huzurdan bile el salları bekleyenine.

Körlük filmini uzun uzadıya anlatacak değilim elbette; izlemek, yönetmenin diline kulak vermek hakkını sizden almak istemem.

Ama kısaca bahsetmek gerekirse şöyle diyebilirim: Kırmızı ışıpta bekleyen bir adam aniden kör olur ve trafiğin durmasına neden olur. Ne olduğunu anlamaya çalışan insanlardan biri ona yardım etmek ister ve adamı evine götürür, ancak körlüğünü fırsat bilip arabasını çalar. Karısına göremediğini söyleyen adam telaşlanan eşiyile beraber göz doktoruna gider ve muayenede gözünde herhangi bir sıkıntı olmadığını söyleyen doktora "Her şey bembeyaz, bu sanki süt gölünde yüzmeye benziyor" diyerek durumunu tanımlar.

Körlüğün karanlığa gömülmek olduğunu düşünen doktor sorusunu yineler: "Biri ışığı kapatmış gibi değil mi?" Adam ısrarla, "Hayır, biri ışığı açmış gibi" der.

Akşam evde bu ilginç olayı eşine anlatan doktor sabah uyandığında dehşetle bağırır, çünkü görmüyordur, onun da gözünün önünde ışık açılmış gibidir. Durumun bulaşıcı olduğunu düşünerek karısının kendisine dokunmasını istemez. Ancak karısı, ilgili birimlere haber verip gelen ambulansa kendisinin de görmediğini söyleyerek biner. Şehirde doktorla temas eden hastaların kendi çevrelerine bulaştırmasıyla hızla yayılan bu körleşmeye karşı hükümet karantina amaçlı koğuşlar oluşturur ve bireyleri hapisane mantığı ile buralara yerleştirir. Ancak bir süre sonra buradakiler unutulmuşçasına yalnız bırakılırlar.

Birdenbire görmeyen ve bunun şokuyla ilkelleşen yüzlerce insan hayatta kalabilmek için mevcut yiyecekleri dağıtmak amacıyla çeşitli yollar arar. İlk koğuşun temsilcisi doktor, adil bir şekilde dağıtım için düzen kurarken koğuşların artması ile gelen zorbalık krallığını ilan eder ve yiyecek vermek için her gün bir başka keyfi uygulamaya başlarlar. Baş zorbanın yanında ona yol gösteren doğuştan kör ve zalim bir adam daha vardır ki bu zamana kadar görmediğinin hıncını tüm insanlardan alırcasına saldırgandır.

Demokrasinin, adaletin, ahlak kurallarının hiçe sayıldığı, ilkel isteklerle insanlara zulmeden düzenin zorbalıklarını kabul edemeyen doktorun karısı, hem kadınlara yapılan taciz, şiddet ve cinayetlerin intikamını almak hem de topluluğun selameti için zorbayı öldürür. Bundan cesaret alan bir başka kadın, doğuştan kör olan adamın bulunduğu koğuşu ateşe verir. Yangın ile beraber başkaldırma yaşanır ve kapatıldıkları yerden çıkarlar.

Ancak gördükleri manzara büyük bir felaketle karşı karşıya olduklarının resmidir: Körlük tüm şehre yayılmıştır. Bunları tek gören körlük kendisine bulaşmamış olan doktorun karısıdır. Filmde işlenen, gerçek körlük olsa da bu her konuda görmezden gelmeyi adet haline getirmiş günümüz insanını anlatan bir metafordur aslında. Kahramanımız kör olmamıştır ama ortalık o kadar bozulmuştur ki bunu düzeltememek, gerçeklerle tek başına mücadele etmek zordur. Yine de pes etmez.

Çekildiği yıllarda distopya gibi gelen bu tarz kurgulara özellikle son zamanlarda yaşanan iklim krizi kaynaklı afetler, dünyayı esir alan pandemi ve yakın coğrafyalarımızda baş gösterip bedelini bizim de ödediğimiz savaflara, işgallere bakarsak film çok yakın zamanda kurgusallığını kaybederek gerçeğimiz olacağı hissi veriyor.

Bu yapıyı ilk izlediğim 2014 yılında aldığım notlar ise şöyle:

“İnsanların bir hiç uğruna öldürülmesinin televizyonlardan canlı canlı verildiği günümüzde herkes körleşmiş gibi duyarsız. Dünya vatandaşı olduğunu iddia eden modern toplumlar açısından dahi durum farklı değil. Herkes kendisine dokunmadıkça yılanlar bin yaşasın felsefesiyle kaosu, kirliliği, yok saymayı büyütüyor bahçesinde. Bir gün gelip mutlaka pislğin kendine de dokunacağını bilmeden ya da bilmezden gelerek ihmalinin cezasını çekeceğini öngörmüyor. Ortak bir yaşam zemininde ortak bir dil geliştirmenin, üst normlar oluşturup herkesin kayıtsız şartsız uyacağı bir sistemi kuramamanın, her devirde birilerinin “öteki” kabul edilmesinin, kervanların yolda düzülmesinin, hâlâ medenileşememiş, göçebe bir toplum gibi sadece karnını doyurmanın peşinde koşarken hakikate aşına insanların ıstırap içinde kıvrandığı görülüyor.”

Sekiz yıl önce yazdığım bu ifadelerdeki öngörülerin bugün bir bir çıkmış olmasının ağırlığı altında eziliyoruz hepimiz. Yaşam alanlarımız tek tek istila ediyor. Bu bizi nefessiz bırakıyor. Yarın bütün dünya için daha da karanlık görünüyor. Distopyaları izlemek güzeldi belki eskiden, ama içinde yaşamak, felaketin göbeğinden nereye varacağını kestiremediğimiz bir çaresizlik denizinde sürüklenmek hiç de kolay değil.

Körlere bir şey anlatmanın zorluğunu filmde görüyoruz. Bazı durumlar yaşanmadan bilinmez zaten. Ama herkes gerçeklerini kimseye izah edemediği ve kendisini çok yalnız hissettiği zamanlar yaşamıştır. Bu nedenle körlüğü bir üst kavram gibi ele alarak her türlü yoksunluğa uyarlamak mümkün. Hayatın içinde böyle kriz zamanları hep olur ve bize telefon rehberimizi yeniden düzenleme şansı verir. Şok atlatılınca olanları kabul aşaması gelir. Yeniden hayata tutunan insanların çevresi de güncellenir. Girenlerden çok çıkarılanlar olur listelere. Az ve öz insanla yetinmeyi öğretir yıllar. Aynı yoksunluğu yaşayanlar yakınlaşır ve gönül aydınlığı ile birbirlerine destek olurlar.

Koğuşa ilk yerleştiklerinde körlere birinde radyo olduğunu duyunca o sesin etrafına toplanıp cızırtılı bir şarkının paydasında birleştikleri bir sahne var. İşte orada içinde buldukları çaresizliği kabullenme ve yakınlaşma aşamasının eşiğindedir.

Filmin anlatıcısı dış ses, senaryonun bir edebiyat eseri olduğunu hatırlatan cümleleriyle şöyle tarif eder o anı: "Ve bir şarkı boyunca körlere krallığı bir kısa dalganın duyulduğu alan kadar küçüldü... Gözyaşlarının mutluluktan mı, hüzünden mi aktığı neden sorulur? Mutluluk ve hüznün su ve zeytinyağı gibi değildir. Birlikte var olabilirler."

Esaretten kurtulup şehre dağıldıklarında herkesin körleştiğini görerek acısı artan ve durumun vahametini diğerlerine anlatmakta zorlanan doktorun karısı, kader birliğinin yakınlaştırdığı bir avuç insan için çabalamaya film boyunca devam eder. Sığınacak yer ararlarken büyük bir katedral görüp içeri girer. Hz. İsa dahil tüm heykellerin de gözlerinin bir bağla kapalı olduğunu gören kadın, din görevlisinin, Hz. İsa'nın da aynı bu insanlar gibi aniden körleştiğini, bunun doğal olduğunu anlattığını duyar ve oradan çıkar. Dolayısıyla körlüğü Hristiyan kaynaklarında anlatılan hikâyeler üzerinden de okumak mümkündür.

Filmin başında doktor, eşine ilginç körleşme vakasını anlatırken, karısının körlük kelimesi ile cahillik, inanç yoksulluğu kavramlarının Latince de aynı kökten geldiğini vurguladığı bir sahne vardır. Bu tespitle din görevlisinin sözleri arasında da paralellik kurulduğu gözden kaçırılmaması gereken bir husustur.

Kadın katedralden çıkınca körleşen insanlar için yiyecek aramaya devam eder. Yağmalanmış bir marketten bulabildiklerini canını tehlikeye atarak alır ve kader ortaklarını evine götürüp temizler, her şeyini paylaşır.

Normal şartlarda bir araya gelip dostluk kuramayacak insanlar bu körlük illeti ile yakınlaşıp görmek dışındaki duyularını güçlendirerek hislerinin uyanmasına izin verir ve kardeşçe yaşamayı öğrenirler, kendileri için de umut olacak bu durumu büyük bir sevinçle karşılayıp kucaklaşırlar. Acıda yolları kesişen bu insanların bundan sonra kurdukları gönül bağı ekseninde yollarına devam edeceklerini dış sesin cümlelerinden anlarız:

"Kim bu körlük örtüsüne tutunacak kadar ürkek olabilir ki! Kim içtenliğin yok olabileceğinden korkacak kadar aptal olabilir ki!"

Surettten insan olarak geldikleri dünyada insan olmayı başaran, görmenin ötesinde bağlarla birleşen ve herkesin ancak kendisiyle yarıştığı bu hayat oyununda vazifesini hakkıyla yerine getiren insanları ve kendilerine rehber edindikleri kahraman kadının özgürleşmesi çok güzel imgelerle beyaz perdeye yansıtılmış.

Bir yer karanlıksa ya da fazla aydınlıksa oradaki nesnelere, insanları göremeyiz. Işık doğru yönden geldiği ve uygun düzeyde olduğunda eşya anlam kazanır. Çok yakın ya da uzaktaysak da göremeyiz. Bu nedenle dünyada olan bitene doğru mesafelenerek akıl ve vicdanı beraber kullanıp içtenliği kaybetmeden olayları aydınlatarak görmek gerekir. Yoksa bir zaman sonra görmezden geldiklerimiz hiç istemediğimiz sonuçlara bizi taşır. Duyarsızlık dünyanın dengesini bozar ve felaketler yaygın bir hâl alır. Hiç alakamız olmayan konularda yükselen sular bizi de sürükler. O yüzden insan olma/kalma için gayret sarf etmeliyiz.

Göremeyenlerin de gözlerindeki fazla ışığın çekilerek o zamana kadar fark edemediklerini idrak etmeleri ile biten film her seyredene, "Kendimi uzun süredir görmedim!" "Acaba ben aydınlık yolculuğumda neredeyim? 'İnsan ailem' için neler yapabilirim?" sorularını sordurtacak kadar güzel.

Neşe Tankaya | Mercan Küpeler

Öykü

Kırmızı şemsiyesini açtı. Kızına baktı.

“Hadi gelsene.”

Kızı eski mahallelerinde duvar dibine merdivenli yokuşa bakarak oturmuştu. Yarı can sıkıntısı, yarı eğlenerek bakıyordu duruma. Kadının sevincine ortak olma kaygısıyla çekimser duruyordu. İster istemez belli belirsiz güldü.

“ Gökten pembe kar yağıyor, tadını çıkaralım” dedi annesi.

Gerçekten pembe bulut halindeydi erguvan yaprakları. Rüzgâr esti, kırmızı şemsiyenin altındaki kadına doğru yağdı. Anası kulağında mercan küpeleri kan kırmızı elbisesiyle gelincik çiçeği gibiydi. Saçlarını elbisenin üzerine omuzlarına doğru serbestçe bırakmıştı.

“Hadi gelsene, alt tarafı bir selfie çekeceğiz, çubuğumuzda var.”

Kaygı dolu kızına davetkâr gözlerle baktı, görenin yüreğine dokunur gibi katıksız sevgi dolu pırıl pırıl gülümsedi. Telefonu elinde tuttuğu çubuğa sabitledi.

“Of! Anne” dedi kızı.

Sen ciddisin.”

Kadın şemsiyesini oyun oynar gibi elinde çevirdi. Avuçlarının arasında fırıldak gibi kıpkırmızı döndü şemsiye... Bir yanağını şişirdi kız, anasına doğru isteksizce yanaştı. Böyleydi kızı, önce söylenir, sonra işin tadına varırdı. Şemsiyeyi yukarıya doğru kaldırdı ve gökyüzünü baktı.

“Hiç şikâyet etme” dedi bir ses; “onu sen böyle yaptın, o kurs senin bu kurs benim dolaştırdın durdun. İngilizce matematik hocası, satranç kursu, piyanoyu da unutma, üniversite hazırlık kursuda var, bildiğin robotu yarattın.”

İçindeki sese güldü, “belki de bu son oyun” dedi.

Güneşi arkasına doğru aldı, kızına döndü. Tabiatın sesi, kelebek kanadı, bir vapur çılgılığı,

‘ne kadar mutluyum kızım ve ben; bir de erguvan yaprakları.’

Kızı da gökyüzüne başını kaldırıp baktı. Sıradan bir gün diye düşündü. Şemsiyeyi arkaya doğru ittirdi kadın. Yüzlerine kırmızı, kıp kırmızı bir yansıma yayıldı. İki gelincik gibi, pembe bir bulut üzerlerindeler. Kızının yanağına korkarak bir öpücük kondurdu. Kapı önü sohbetini uğurlar gibi misafirlerin en güzelini bata çıka öptü.

‘Yine makyaj yok yüzünde yanağında rujumun izi kaldı.’

“Boyadın beni” dedi kız sıkıntıyla. Yanağını tiksindir gibi sildi.

“Hadi gitmiyor muyuz?”

“Biraz daha...”

Kızı yanından uzaklaştı, sever gibi değil iter gibi kerata. “Olsun” dedi içinden ne de olsa yıllardır onun bu hallerine alıştım. Artık takılmıyorum eskisi gibi, benim oyunum iki kişilik! Muzip bir ifade belirdi yüzünde “daha ip atlayacağız” dedi kızına.

“Yok artık.”

Kızının yüzünde imkânsızın kaygısı...

“Hayatta olmaz, işim gücüm var benim.”

“Korkma, benimde kalbim var, bugün biraz hızlı atıyor sanki seni gördüm ya elbet geçer.

“Hem biliyor musun az gelmedik buraya? Hesapsız, kaygısız, son sefere çıkan vapur gibi, düdük çala çala, renklerin en güzeline bata çıka, nasıl da koşar oynardın erguvanlarla.

Benimle bıcır bıcır konuşurdun. Her şeye hayret ederdin biliyor musun? Büyümek hiçbir şeye şaşırılmamak olmalı ama ben hala şaşıyorum. Anne olunca duygular iki kişilik yaşanıyor, iki kere aşık oluyorsun. İki kere aldatılıyorsun. Kalp kırıklığını iki kere yaşıyorsun. Tüm kalp kırıcıları iki kere boğmak istiyorsun, hep iki kişilik yaşıyorsun yaşanmışlıkları. Sivilce kremi kullanırsın, yeni saç şekilleri denersin. Sınava girersin yıllar sonra, tekrar ehliyet alırsın belki. Tekrar aşık olursun. Bir de yorganı unutmayalım! Yorganı başına çekmeden uyumaya alışırsın.”

“Her anne diyene dönüp bakarsın, onu ne yapacağız” dedi içindeki ses.

“Anne olmak böyle bir şey” diye cevapladı.

“Kısaca bir başkası için yaşarsın. Peki, peki sıkıldın sen hadi gidelim.Tam zamanı.”

Kızı merak etti.

“Neyin zamanı?”

“Seni bir kır kahvesine götüreceğim. “

“Kır kahvesi için çok şıksın anne.”

“Hım! Öyleyim dimi?”

Hâlbuki senin için giyindim.”

Kızı cevap vermedi. Kızının kıyafetine baktı. Bir kot pantolon, ayağında espadriller, saçlarını at kuyruğu yapmış, yüzü makyajsız. Az önce öptüğü yerde hafif bir kızarıklık dışında duru bir güzelliği var kızının.

“Ona böyle yakışıyor” diye düşündü.

Yol boyu yokuş aşağı yürüdüler. Mayıs ayının başı, oysa hava Ağustos sıcaklığı...

“Bütün gün ofis de klima altında mevsimleri fark etmeden yaşılanıyorsun” dedi kadın.

“Mevsim mi kaldı anne, kar bile yağmıyor.”

“Biz yağdırdık ya! Az önce, sahi nasıl çıktı fotoğrafhiç bakmadın bile...”

“Oturalım da bakarım.”

“Peki” dedi kızına, koluna usulcacık girdi, kızı çocukluğundaki gibi mırıldandı.

Anadoluhisari'nın yanındaki dik yokuştan aşağı beraberce indiler. Sırtlarında dev yamacın gölgesi, ağaçların serinliği, beraberinde gelen kuş civıltıları, nazlı bir gelin gibi İstanbul. Eteklerinde trafiğin homurtusu, insan öğüten değirmenin taşları, sonrası bir uğultu. Ne mutlu ki erguvanlar hala var. İstanbul görenleri uçsuz bucaksız görünümüyle yeni ve tarihi yapılarıyla çok kültürlü hem güzel hem de çirkin gözükür. Batılı ve doğuludur, hiç uslanmayan çehresi ilk bakışta bir deve benzer. Tepelerde buruk bir kızılık umursamıyor dik gökdelenleri. Dik başlı gökdelenler kızgın bir boğa gibi, gri gölgeler halinde upuzun. İstanbul hala bir masal şehri. Dik başlı, mücadeleye hep hazır. Hayat soluyan bir canlı, neşeli, atak bazen terk edemediğim kötü bir sevgili, bazen de şefkatli iyimser. Kendine özgü muazzam keşmekeşiyle tekdüzeliğin düşmanı. Devamlı kazılıp döşenen sokaklarıyla seyyar satıcılarının can haykırılarıyla değişimin sembolü. Neyse ki eski kır kahvesi yerinde duruyor. Karşılıklı oturdular.

Çay bardağındaki kaşığı çevirdi kızı, zihnini parmaklarının arasında tutar gibi dalgın boş gözlerle etrafına baktı. Belli ki birtakım hususiyetler ve mükemmelleşme planları içinde.

"Benden sıkılıyor" diye düşündü.

"Eskiden ben de annemden sıkılmaz mıydım?"

Sıkılırdım elbet, kuşak farkı dedikleri bu olsa gerek. Yine de bir baksa yüzüme, tıpkı küçüklüğündeki gibi, iki yanak bir küçük burun olsa... Hıçkırma ilk defa, gözlerini açarak gelse yanıma "ne oluyor bana" dese, sarılsa anasına, bir çay kaşığındaki limonlu suyu içse, ardından yüzünü ekşitse" diye düşündü. Sonra kendine geldi, kızına baktı.

"Burası İstanbul'un bozulmayan nadir yerlerinden, görmeni istedim" dedi.

"Biliyorum anne, burayı da, Kandilli Kız Lisesini de Hisarın yanındaki eski evi de, sana âşık kaptanın selam niyetine düdük çalışını da hepsini biliyorum.

"O zaman bak etrafına, bak buradan İstanbul ne kadar güzel."

"Güzel gerçekten" dedi kızı hala çay kaşığını döndürürken, geçmiş yazların hatırasını silme peşinde.

"Yine giyinmiş süslenmiş, anlatacağı bir şeyler var belli ki, mercan küpesiyle oynuyor sürekli, elbisesini çekiştiriyor, hasta mı acaba?"

"Bana söylemek istediğin bir şey mi var? Hasta falan değilsin umarım?"

Damdan düşer gibi çabucak, vakti dar belli, işe yetişecek. Şaşkın kızına baktı. İçinden bağırmak geldi. "Bak buradayım, hemen yanı başında."

Onun yerine: "Yok bir şeyim kızım, seninle vakit geçirmeyi özlemiştim" dedi ve sessizce başını öne eğdi.

Kızı rahatladı. Bakışlarını darmadağınık yüzen yunuslar gibi boğazın engin sularına doğru çevirdi.

"Gideceğimi söylememek en iyisi. Beni duymayacak bile. En iyisi bir mektup bırakmak.

Egenin lacivertine yaymalı geniş zamanı, insan yaşlanınca onurundan başka bir şeyi kalmıyor. Sevgi, ilgi gösterecek zamanları yok bu gençlerin, hepsi iş güç derdinde.

Ev kredisi, araba, derken farkına varmadan geçiyor ömürleri. Biraz sevgi kırıntısı belki bir torun kahkahası, hiç niyetleri yok oysaki.Damadı yoğun, kızı yoğun. Bütün gençler çok çalışıyor, görünmez güçleri daha çok zengin etmek tüm gayretleri.

Kızının eline uzandı, kızı hemen elini geriye çekti.

Bunca iş arasında kıytırık bir mekânda, Yeşilçam filmlerinden fırlamış gibi anası. Saatine baktı göz ucuyla. Kızdı, işi gücü vardı. Sunum için hazırlanan dosyaya eklemesi gereken yıllık fizibilite rakamları ve güncel satış fiyatlarını revize etmeliydi. Bunları düşünürken annesi kulağındaki küpeyi çıkardı ve pötikareli kırmızı masa örtüsünün üzerine usulcacık bıraktı.

“En sevdiğim küpelerim, sana vermek istiyorum.

Sana çok yakışacak.”

“Hayda; en sevdiğim küpem dedin farkında mısın, niye bana veresin? Hem ben....”

Annesi kızının sözünü kesti.

“Biliyorum tarzın değil. Belki bir gün benim için takarsın. Kalkalım artık, işe geç kalma.”

Kızı sevindi.

“İşe gidince müsait bir arada fotoğraflara bakarım” dedi anasının gönlünü almak istedi.

“Güzel değilse yayınlamam ha.”

“Güzel çıktılar” dedi kadın, sesi buruktu.

“Hem de çok güzel...”dedi kusursuz bir kusur hissiyatıyla sustu.

Nihayet;

Israrla çalan cep telefonunu “efendim” diye açtı kız. Karşıdan gelen sesi dinledi, içinde tam yüreğinde beliren nihai bir korku duydu.

“Peki, geliyorum” dedi.

Çantasını kaptığı gibi bir taksi çevirdi.

“Sarıyer’e”

Apartmandan içeri koşar adım girdi.

“Üç gündür açmıyor kapıyı, süt, ekmek, gazeteyi her sabah alırdı kapıdan. Siz de anahtar vardır diye düşündüm.”

Apartman görevlisi onun kadar tedirgindi. Titreyen elleriyle kilide uyan anahtarkolayca kapıyı açtı.

“Anne” diye seslendi.

Cevap alamadı. Salon, yatak odası banyo, en sonunda mutfak... Bir çığlık attı anasını görünce ardından yere yığıldı. Göz kapakları açık kalmış kadının kırmızı elbisesi hala üzerindeydi. Morarmış dudakları, aralık sanki adını fısıldar gibiydi.

“Başın sağ olsun” dedi yaşlı adam, annenin sağlığından bir şikayeti var mıydı?

“Bilmiyorum” dedi kız.

“Bilmiyorum.”

Telefonun hemen yanında bir zarf ilişti gözüne. Bir yaşlılar yurdundan ‘kabul referans mektubu’ ege de bir tatil kasabası. Annesi bir yere mi gidecekti?

“Dinlemedin ki bilesin, çay bahçesi, fotoğraflar...”

Kafasındaki ses susmuyor. Telefonuna baktı, en son aramalar listesinde onu gördü. Üç gün önce aramış annesi.

“Açmadım.”

“Açmadın.”

Annesinin Instagram sayfası.

“Anneler gününe az kaldı, şimdiden paylaşmak istedim ” diye yazmış.

O gün çektikleri fotoğraflardan kolaj yapmış.

“Ben bu dünyada en çok anne olmayı sevdim” diye altına eklemiş.

İki yüz beğeni.“Bunların arasında sen yoksun diyor o ses...”

“Yok artık hiçbir yerde yok. Seslensen duymaz, ağlasan avutmaz.”

Dokuz yıl sonra her düşündüğünde yeni bir yürek sızısıyla aynı çay bahçesinde buldu kendini. Bir servis aracının kornasını duydu. Başını sesin geldiği yöne doğru yola çevirdi, oraya doğru gülerek el salladı. Servis şoförü kadını kornasıyla selamladı. Emaneti teslim ettim der gibi başını öne salladı. Kızı çay bahçesine koşarak girdi. Elinde bir buket. Kendi gibi kır çiçekleri...

“Bu çiçekleri anneannem için topladım” dedi.

Minik burun iki yanaktan ibaretti.

“İyi yaptın canım, ona gitmeden bir yere daha uğrayacağız” dedi kadın.

Yokuş yukarı çıktılar devinimsiz, telaşsız... Kırmızı şemsiyesini açtı, mayıs ayının ikinci haftası. Arnavut kaldırım boyu koyu pembe bir boya. Bir şölen sanki erguvanların dansı. Kulağında annesinin mercan küpesi, üzerinde nar çiçeği elbisesi.

Şemsiyenin içine doldurdu pembe karı,kızı da oynuyor duvar boyu, bata çıka, bıcı bıcı.

“Bazı yataklar var eve sığmıyor, özlediğinde içine girip yatılmıyor, vaktinde kıymet bilmeli” diye düşündü.

Torunu kadının mermerden yatağına çiçek bıraktığında o da kırmızı şemsiyesini açtı,

O an sanki kar yağdı anasının mezarına. Küpesine dokundu.

“Biliyorum beni affettin” dedi analar hep affeder.

Edebiyat Gazetesi

Konusu edebiyat olan ilgi çekici, heyecan verici, merak uyandıran, eğiten, bilgilendiren, şaşırtan her türlü özgün içeriğe yer verecek olan Edebiyat Gazetesi çok yakında okur ile buluşuyor. Benim de söyleyecek sözüm var diyen herkesi bekliyor.

gazete@edebiyatgazetesi.org

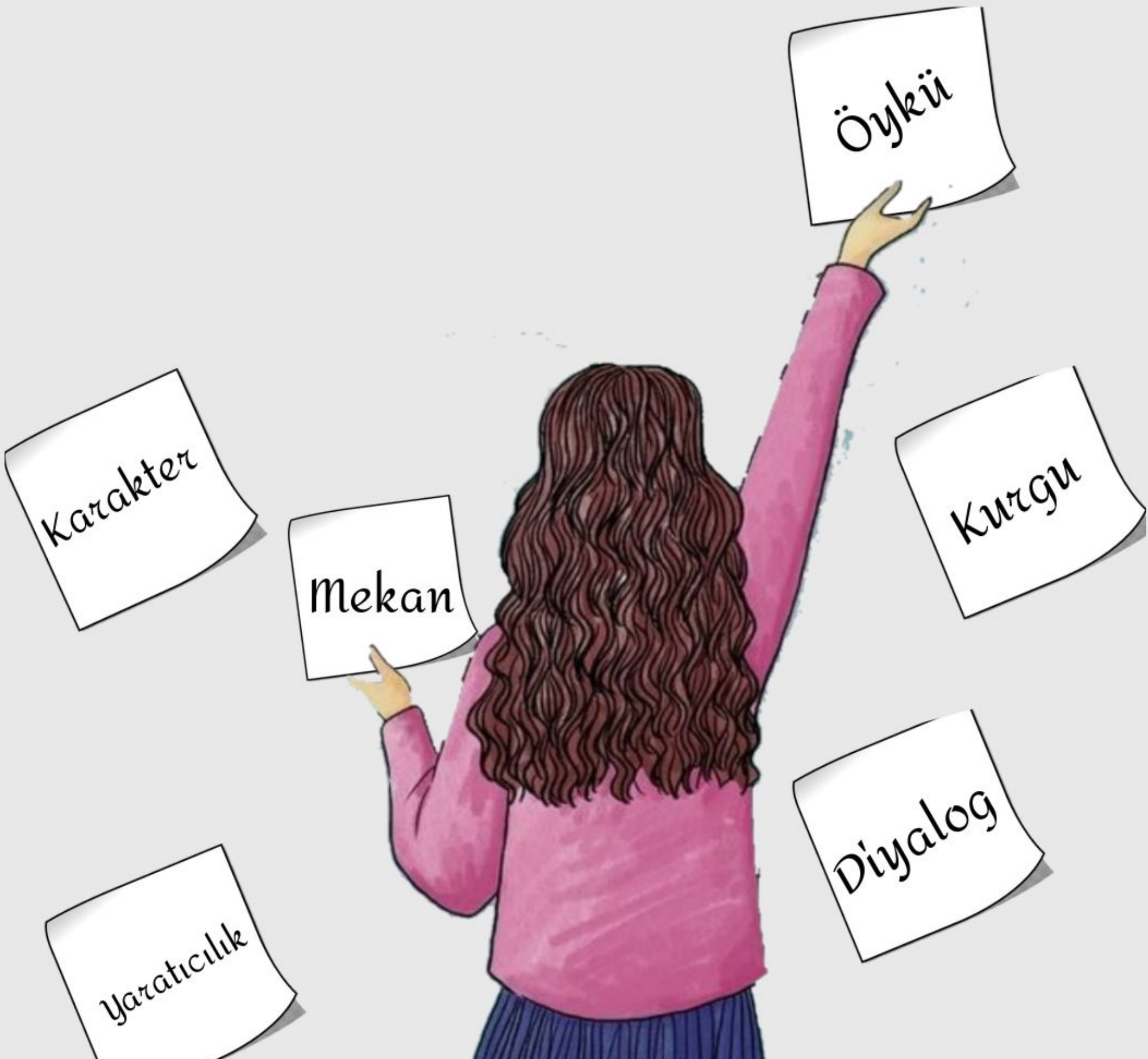
Online Öykü Atölyesi

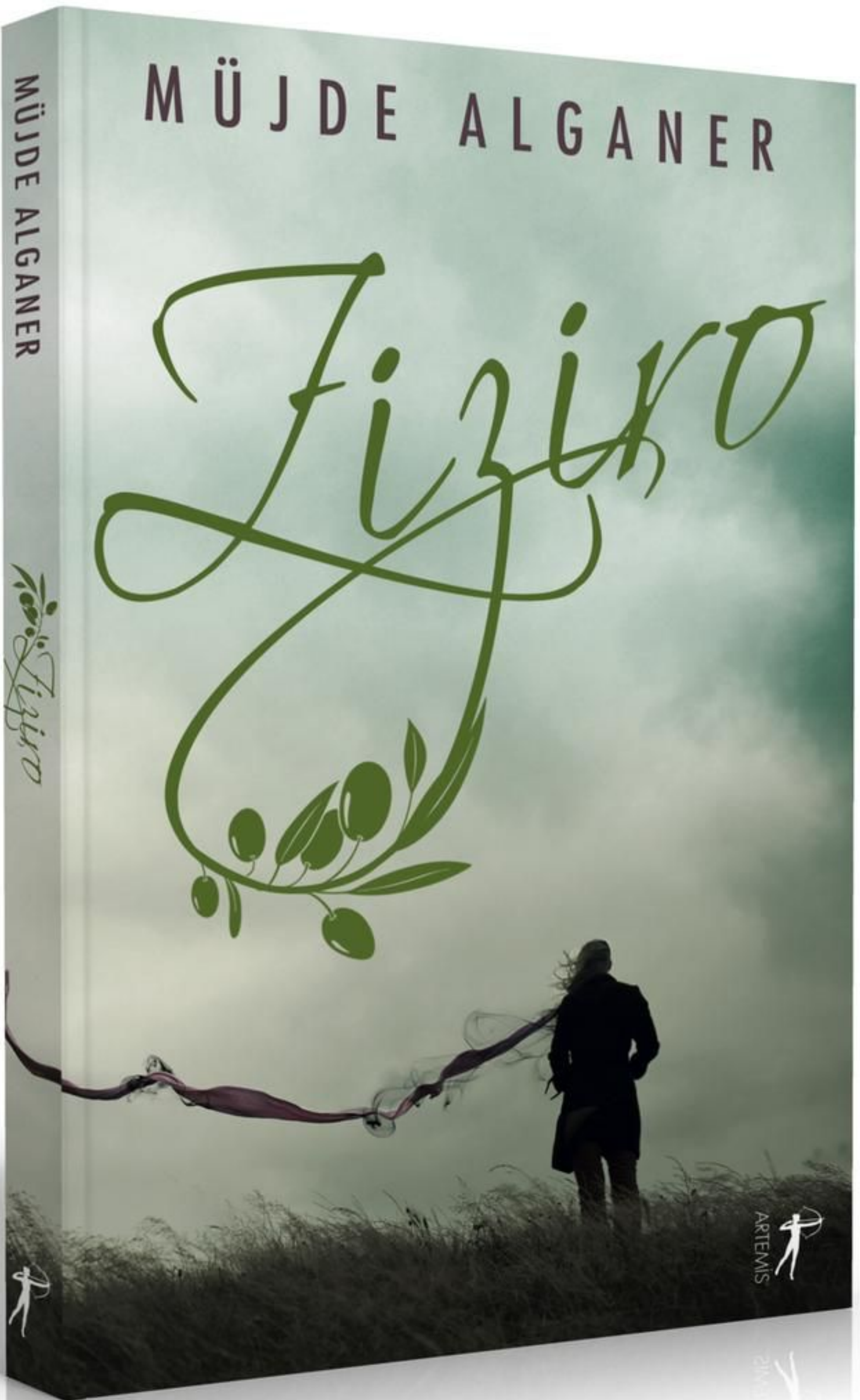
Başlangıç: Ağustos-Eylül

Saat:20:30-22:30

4 Hafta

Atölyede, öykü yazmak isteyenlere hem teorik bilgiler vermek hem de pratik yapmalarına olanak verecek bir sistem uygulanıyor.

MÜJDE ALGANER

Figuro

MÜJDE ALGANER

Figuro

ARTEMIS

2014